

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: Informační studia a knihovnictví

Studijní obor: Informační studia a knihovnictví

Bakalářská práce

Jakub Hobža

Codex Gigas: největší rukopisná kniha světa ve Švédské národní knihovně

Codex Gigas: The largest manuscript of the world in the National library of
Sweden

Poděkování:

Na tomto místě bych chtěl poděkovat paní doktorce Petře Večeřová za vedení mé práce a její vstřícný přístup.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu, a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 18. prosince

.....
podpis

Abstrakt:

Bakalářská práce shrnuje dosavadní poznání o největším středověkém rukopise světa Codexu Gigas z hlediska historie, fyzických vlastností, výzdoby a obsahu. Ve druhé části předkládá přehled provedených výzkumů od 17. století až po současnost, kde se detailněji zabývá zejména procesem digitalizace z roku 2007. Součástí je též pohled na vztah laické veřejnosti k rukopisu prostřednictvím uskutečněných výstav a také několika příkladů z umělecké tvorby ve formě filmu, hudby a beletrie. Na závěr představuje několik možností přístupu k digitalizovaným snímkům Codexu Gigas.

Klíčová slova: Codex Gigas, Gigas Librorum, Dáblova bible, středověký rukopis, Česko - 13. století, digitalizace, Švédská národní knihovna

Abstract:

This thesis summarizes the existing knowledge about the world's largest medieval manuscript Codex Gigas in terms of history, physical characteristics, decorations and content. The second part presents an overview of conducted research since the 17th century up to the present, in which digitization from 2007 is discussed in detail. This work also includes the perception of general public about the manuscript through realized exhibitions and several examples of artistic creation in the form of film, music and fiction. The final part of the thesis introduces several possibilities of accessing the digitized images of Codex Gigas.

Key words: Codex Gigas, Gigas Librorum, Devil's bible, medieval manuscript, Bohemia - 13th century, digitization, National library of Sweden

Obsah

Studijní program: Informační studia a knihovnictví.....	1
Studijní obor: Informační studia a knihovnictví.....	1
Abstrakt:.....	4
Abstract:.....	4
Předmluva.....	7
Úvod.....	8
1 Historie Codexu Gigas.....	10
1.1 Vznik Codexu Gigas.....	10
1.2 Putování Codexu Gigas na českém území.....	11
1.3 Codex Gigas ve Švédsku.....	14
2 Popis, výzdoba a obsah Codexu Gigas.....	16
2.1 Fyzický popis.....	16
2.1.1 Vazba.....	16
2.1.2 Složení rukopisu.....	16
2.1.3 Pergamen.....	17
2.1.4 Písmo a řádkování.....	17
2.2 Výzdoba.....	20
2.2.1 Iniciály.....	21
2.2.2 Ilustrace.....	22
2.3 Obsah.....	24
3 Výzkumy a digitalizace CG.....	27
3.1 Výzkumy v 17. - 19. století.....	27
3.2 Výzkumy ve 20. a 21. století.....	29
3.3 Digitalizace.....	32
4. Codex Gigas a veřejnost.....	35
4.1 Výstavy.....	35
4.1.1 Výstava v České republice.....	36
4.1.2 Maketa CG a její výstavy.....	38
4.1.3 Výstavy CG po svém návratu z České republiky.....	40
4.2 CG ve filmu a hudbě.....	41
4.2.1 Dokumentární film.....	41
4.2.2 Hraný film.....	43
4.2.3 Hudba.....	44

4.3 CG v beletrii.....	44
4.4 CG na internetu.....	47
Závěr.....	50
Seznam informačních zdrojů.....	52
Obrazová příloha.....	I
Obrázek 1 - Vazba.....	I
Obrázek 2 - Modrá iniciála "O" s červeným květinovým motivem (fol. 201v).....	II
Obrázek 3 - Červená iniciála "O" s oranžovým zvýrazněním (fol. 23v).....	III
Obrázek 4 - Celostránková zlacená iniciála "L" (fol. 254r).....	IV
Obrázek 5 - Josephus Flavius (fol. 118r).....	V
Obrázek 6 - Glóby (fol. 118v).....	VI
Obrázek 7 - Nebeský Jeruzalém (fol. 289v).....	VII
Obrázek 8 - Ďábel (fol. 290r).....	VIII
Obrázek 9 - Fotostudio.....	IX
Obrázek 10 - Speciální vozík.....	X
Obrázek 11 - Stereoskopická fotografie.....	XI
Obrázek 12 - Převoz Codexu Gigas do Klementina.....	XII
Obrázek 13 - Výstavní místnost s vitrínou.....	XIII
Obrázek 14 - Zlatá investiční medaile.....	XIV
Obrázek 15 - Fotografie z výstavy "Treasures" (2013).....	XV

Předmluva

V předkládané bakalářské práci shrnuji historii rukopisu zvaného Codex Gigas, u laické veřejnosti spíše známého jako Ďáblova bible. Na základě studia odborné literatury v první části práce také předkládám informace o popisu rukopisu, jeho výzdobě a obsahu. V druhé části ve zkratce představuji některé výzkumy, které byly v dané oblasti provedeny. Zabývám se zde i vztahem laické veřejnosti ke Codexu Gigas a též jeho odrazem v umělecké tvorbě. Jako zdroje pro vyhledávání zde využívám zejména filmové a knižní databáze, katalogy knihoven a internetové komunitní servery. Čerpám i z vlastních zkušeností získaných při návštěvě Švédské národní knihovny, kde mi některé doplňující informace velmi ochotně poskytli její zaměstnanci Anna Wolodarski a Lars Björk, kterým bych chtěl tímto také poděkovat. Bakalářskou práci na dané téma jsem si vybral z důvodu osobního zájmu o Codex Gigas a kladnému vztahu k historii i knihám. Práce je tak určena především osobám, které se chtějí blíže seznámit s tímto rukopisem, jeho historií i současností.

Rozsah bakalářské práce činí 75 921 znaků tj. 41,5 strany a 16 stran obrazové přílohy.

Úvod

Codex gigas, též proslulý jako Ďáblova bible, je s rozměry listů 890 x 490 mm (s novodobou vazbou z počátku 19. stol. dokonce 920 x 505 mm) a s váhou 75 kg největší rukopisnou knihou světa. Ačkoliv velkoformátové Bible nebyly ve vrcholném středověku až tak neobvyklé, známé jsou zejména severoitalské a bavorské Risenbibeln (Kolár, 1991), žádná z nich zdaleka nedosahuje takové velikosti ani obsahové pestrosti. Výjimečnosti Codexu Gigas si byli vědomi již ve 13. století, kdy byl považován za jeden ze sedmi divů středověkého světa. Kvůli celostránkovému zobrazení Ďábla na jedné ze stran rukopisu se brzy objevila pověst o "čertovském" výtvoru, která jej doprovází dodnes. Zajímavá a pohnutá historie Codexu Gigas i jeho vnímání v průběhu času, mě také vede k sepsání této bakalářské práce.

V prvních dvou kapitolách poskytnu na základě studia odborné literatury faktografické informace o historii, fyzických vlastnostech, výzdobě a obsahu Codexu Gigas. Jako neocenitelným zdrojem poznání se v tomto ohledu jeví stránky Švédské národní knihovny, které poskytují velmi podrobné informace, odkazy na další literaturu, ale i digitalizovanou verzi Codexu Gigas.

Ve třetí kapitole shrnu dosavadní výzkumy od 17. století až po současnost a popíši postup digitalizace Codexu Gigas. Při vyhledávání již provedených výzkumů využiji především skrytých bibliografií a také souhrnnou práci Marie Wojciechowské "*O najwięszym kodeksie czeskim*" z roku 1964.

V rámci poslední kapitoly se budu zabývat vztahem veřejnosti a Codexu Gigas. Kromě uskutečněných výstav se zaměřím i na prostředí internetu či uměleckou tvorbu inspirovanou Ďáblou biblí ve formě filmu, hudby a beletrie. Pro získání informací se obrátím zejména na novinové články, tiskové zprávy, filmové databáze (*Česko-Slovenská*

filmová databáze - CSFD.cz, Internet Movie Database - IMDB.com), knižní databáze (Česko-Slovenská bibliografická databáze - CBDB.cz, GOODREADS.com), katalogy knihoven (Městská knihovna Praha - MLP.cz, Souborný katalog Národní knihovny - NKP.cz, WORLDCAT.org) a komunitní servery (MYSPACE.com, SOUNDLOUD.com).

Cílem předkládané bakalářské práce je tedy shrnout dosavadní poznání o rukopisu, podat přehled o provedených výzkumech a informovat o vztahu - Codex Gigas a veřejnost.

1 Historie Codexu Gigas

1.1 Vznik Codexu Gigas

Počátky zrodu Codexu Gigas (dále jen jako CG) nejsou vzhledem k nedostatku dalších zmínek v historických pramenech přesně známé. Na základě informací nacházejících se v kodexu samém, však lze alespoň částečně odpovědět na základní otázky okolo geneze tohoto velkolepého rukopisu. K určení přibližného časového rozmezí, kdy byl CG sepsán, nám poslouží kalendář kombinující martyrologium s nekrologiem. Kalendář nicméně neuvádí roky, ale pouze měsíce a dny, a proto je při dataci nutné se zaměřit na významné historické osobnosti, které lze bezpečně časově zařadit. Spodní hranici nám určuje svatý Prokop, který byl kanonizován 4. července roku 1204 a je v kalendáři pod tímto dnem uveden. Horní hranici vytyčuje záznam v nekrologiu o smrti knížete Vladislava, který zemřel roku 1227, a zároveň absence zápisu o úmrtí českého krále Přemysla Otakara I., jenž zemřel v prosinci roku 1230. Na základě výše uvedených faktů, tak lze usuzovat, že CG vznikl mezi lety 1204 - 1230. (Gullick et al., 2007)

Další, ne zcela objasněnou otázkou zůstává, kde byl CG sepsán. Na předešlý rukopisu se z poznámky břevnovského opata Bavora z Nečtin dozvídáme, že byl vykoupen z rukou cisterciáckého řádu ze Sedlce, kterému ho předtím zastavili benediktinští mniši z Podlažic. Díky tomuto zápisu můžeme za první historicky doložené místo pobytu CG určit benediktinský klášter v Podlažicích. Na otázku, zda se jedná i o místo samotného vzniku, neexistuje jednoznačná odpověď. Na jedné straně panuje názor, že Podlažický klášter byl příliš chudý a bezvýznamný na to, aby si mohl dovolit vytvořit tak obsáhlé a materiálně drahé dílo (Gullick et al., 2007). Na straně druhé archeologické výzkumy vedené v letech 1908 - 1909 Josefem Plačkem a v roce 2003 a 2007 Janem Frolíkem ukázaly, že klášter ve své době byl celkem bohatý a dobře zavedený. Na základě nálezů byly prokázány i možné dálkové

styky s kyjevsko-byzantskou oblastí (Kverková, 2007). Marie Wojciechowska (1964) dokonce nadnesla hypotézu, že klášter mohl být zbudován přímo za účelem sepsání rukopisu. Ostatní benediktinské kláštery by ten v Podlažicích mohly podporovat v jeho úsilí poskytnutím předloh k opisu či materiálním zabezpečením.

Podlažický klášter vznikl pravděpodobně v roce 1159. V této době se popularita benediktinů rapidně snižovala ve prospěch nově přichozích reformních řádů, kterým museli postupovat i některé své kláštery a majetky. Pražský biskup a podporovatel reformních řádů Daniel I. se tak svým souhlasem k založení nového benediktinského kláštera možná pokoušel uklidnit již tak napjaté vztahy. Za zakladatele kláštera nekrologium, vepsané do kodexu, určuje šlechtice Vrbatu, který byl místními považován za svatého. Kromě Vrbaty se v nekrologiu objevují i jména dalších význačných podporovatelů rozšiřujících klášterní majetek. (Boldan et al., 2007)

1.2 Putování Codexu Gigas na českém území

Nouze způsobená ztrátou příznivců, především za vlády Václava I., pravděpodobně zapříčinila bídu vedoucí k zastavení kodexu cisterciáckému řádu v Sedlci. K tomu mohlo dojít mezi lety 1227 až 1230, protože jak bylo zmíněno výše, došlo v této době k ukončení zápisů do nekrologia. Je zde ovšem i druhá možnost, a to že kodex změnil svého majitele až v souvislosti s nálezem stříbra v Kutné hoře roku 1281. Právě až s objevem stříbrné rudy sedlecký klášter zbohatl natolik, že si mohl dovolit benediktinům půjčit nepochybně značnou sumu peněz. Pro chybějící zápisy od roku 1227 mohly být využívány jiné více praktické nekrologické záznamy. (Kverková, 2007)

Od cisterciáků ho se souhlasem majitelů a na prosbu pražského biskupa Řehoře vykoupil pro Břevnovský klášter opat Bavor z Nečtin, čímž se CG opět dostává pod správu benediktinů. V poznámce na předešlé CG se mimo jiné zmiňuje, že za tento rukopis, který je

hoden zařazení mezi sedm divů světa, zaplatil více, nežli činila zástava. Zápis je datován rokem 1295, nicméně možná vznikl až o rok později. Zmíněný pražský biskup Řehoř totiž do úřadu nastoupil až po smrti svého předchůdce biskupa Tobiáše, který zemřel roku 1296. (Wojciechowska, 1964)

Břevnovský opat Bavor z Nečtin, řádovým jménem Pavel II., se kromě akvizice CG zasloužil i o celkový rozvoj Břevnovského kláštera a jeho knihovny, v té době asi největší v Čechách. V roce 1296 založil v Broumově proboštví a v prvních letech 14. století tu nechal vybudovat kamenný hrad, k němuž byl z jihu přistavěn velký kostel. CG zůstal v Břevnově až do husitských válek, kdy byl spolu s větší částí klášterní pokladnice a knihovny převezen do broumovského klášterního hradu chráněného posádkou vratislavského biskupa Konráda. Husité se ho sice pokusili roku 1420 dobýt, ale po několika dnech od tohoto úmyslu upustili. Břevnovský klášter již takové štěstí neměl a byl v květnu roku 1420 vypálen, stejný osud jen o rok později postihl i obě předchozí působiště CG. Broumov se tak po husitských bouřích stal na dlouhou dobu hlavním sídlem konventu. CG zde zůstal po dobu 170 let a v dobrém stavu přečkal i několik požárů. S příchodem knihtisku se zvyšovala i jeho jedinečnost a zájem o tuto pozoruhodnou knihu rostl. Roku 1527 se v Broumově zastavil nový král Ferdinand I. Habsburský, který si kodex též prohlédl. O 40 let později nechal tuto událost do kodexu na volné místo pod koncem Kosmovy kroniky zapsat opat Jan z Chotova. Tentýž opat zavedl tradici, kdy se návštěvníci zajímající se o CG, mohli pro uchování své památky do něj podepsat. Pro tento účel bylo vymezeno šest dvoustránek s kalendářem. Zájemci se mohli zapsat na řádek se dnem, kdy klášter navštívili. Stal se tak místní atrakcí a přitahoval významné i nevýznamné návštěvníky z různých států a dokonce i zájemce o alchymii a nigromancii. (Boldan et al., 2007) V rozmezí 70. až 90. let 16. století se v kodexu objevilo více než 30 originálních zápisů (Kverková, 2007).

Populární byl CG i díky své pověsti, která se okolo něj v Broumově vytvořila. Kromě celostránkového vyobrazení d'ábla to bylo dáno i tím, že nebyl znám skutečný původ rukopisu. Poznámku Bavora z Nečtin ještě ve 14. století přelepil břevnovský opat Diviš hlaholskou a cyrilskou abecedou. (Boldan et al., 2007)

Daná pověst vypráví o mnichovi, který měl být za své zločiny zazděn zaživa. Aby se vyhnul trestu, slíbil, že za jedinou noc napíše největší knihu světa obsahující veškeré lidské vědění. Poté co obdržel potřebný materiál, se okamžitě pustil do práce. O půlnoci mu již bylo jasné, že úkol nemůže splnit, a tak zaprodal svou duši d'áblu, aby za něj knihu dokončil. Tomu se to, i přes značný odpor při psaní biblických pasáží, podařilo a odsouzenec mu z vděčnosti věnoval obrázek na jedné ze stran. Ačkoliv byl mnich zachráněn, neměl ve světě stání a přechal z místa na místo. Jednoho dne poklekl pod sochou Panny Marie a prosil jí o spásu své duše. Ta se nad ním slitovala a poslala anděly, aby s d'áblem bojovali. Vítězstvím andělů byla smlouva s d'áblem zrušena a mnich se po své smrti dostal do nebe. (Bártl a Kostelecký, 2007)

Zprávy o CG pronikly někdy na konci 90. let 16. století i k uším císaře Rudolfa II., vášnivého sběratele kuriozit se zálibou v okultních vědách. Mohl se o něm dozvědět například z úst svých vyslanců Daniela Printze a Pauluse Hanniwalda, kteří se cestou z Polska zastavili v Broumově a do kodexu se také podepsali. Rudolf II. projevil o CG zájem a tehdejší představený kláštera opat Martin z Pravdovic zvaný též pro své prospěchářství Martin "Korýtko" se rozhodl kodex císaři darovat. Paradoxně tím CG pravděpodobně zachránil. V době stavovského povstání byl totiž Broumovský klášter na čas zrušen a jeho knihovna vyrabována. Jeho cestu do Prahy nám dokumentují různé zápisy zaznamenané v CG. Víme tak, že Broumov opustil 4. března 1594 za pomoci převora Alberta Wnesconia a polického hejtmana Matyáše z Dorndorfu a na Biskupově. O dva dny později zůstal přes noc v Náchodě v domě Hanuše Buchloveckého z Křížkovic a 16. března dorazil do Nymburka. V Praze se

objevil nedlouho poté a byl umístěn do císařovy kunstkomory na Pražském hradě. (Gullick, et al.) Zde se připojil ke sbírce přírodních i lidských výtvorů a kuriozit ze všech koutů světa. Rudolf II. CG nepovažoval pouze za další sbírkový předmět, ale zajímal se i o jeho obsah (Boldan et al., 2007). Studium a přepisem pro císaře byl roku 1597 pověřen Jan Hubertus Pontanus (Gullick et al.). Po smrti Rudolfa II. se část sbírek přesunula do Vídně, ale Codex gigas nadále zůstal v Praze, a to i během válečného období třicetileté války. Dokazuje to několik inventárních záznamů pořízených z té doby. Celoevropský věhlas rudolfinských sbírek vzbudil zájem švédské královny Kristiny. Těsně před ukončením války, když se již dojednávaly podmínky Vestfálského míru, švédské vojsko v čele s generálem Königsmarkem obsadilo 26. července 1648 levobřežní část Prahy. Nastalo několikadenní rabování a plenění klášterů, šlechtických paláců i měšťanských domů. Dobytím Pražského hradu generál Königsmark získal přístup ke kunstkomoře i k hradnímu knižnímu depozitu, jehož jádro tvořily knihy z rožmberské knihovny. Ty byly včetně CG sbaleny do 30 velkých beden a na podzim roku 1648 převezeny po Labi do meklenburské pohraniční pevnosti Dömitz, kde přečkaly zimu. Na jaře dopluly do přístavního města Wismaru a odtud přímo do Stockholmu, kam dorazily v květnu 1649. CG tak za svou pouť urazil přes 1600 km. (Boldan et al., 2007)

1.3 Codex Gigas ve Švédsku

CG byl uložen v knihovně zámku Tre Kronor, jejíž významnou složku tvořily právě rukopisy. Nebýt jeho velikosti mohl pravděpodobně v padesátých letech 17. století opět změnit své působiště. Královna Kristýna, tíhnoucí stále více ke katolické víře, nechtěla nadále setrvat jako hlava protestantského státu. Proto roku 1654 abdikovala a odcestovala do Říma i s několika knihami včetně některých z české kořisti. V roce 1697 vypukl v zámku Tre Kronor požár, při kterém zahynul švédský král Karel XI. Tisíce knih lehlo popelem a stejný osud mohl potkat i CG, kdyby nebyl včas zachráněn vyhozením z okna. Pádem se poškodila jeho vazba, která byla nahrazena až na počátku 19. století. (Boldan et al., 2007) Po

požáru byly zachráněné tituly přechovávány na různých místech ve Stockholmu než se opět v roce 1768 přestěhovaly do nově vybudovaného zámku. V 19. století přestaly prostory kapacitně vyhovovat, a proto došlo ke zbudování Švédské národní knihovny v parku Humlegården, kam byl CG roku 1877 přestěhován a kde pod signaturou A 148 zůstává do dnešních dní. (*Welcome to KB!*, 2008)

2 Popis, výzdoba a obsah Codexu Gigas

2.1 Fyzický popis

2.1.1 Vazba

CG dělá čest svému jménu, tato "obří kniha" je opatřena novodobou vazbou z 19. století o rozměrech 920 x 505 x 22 mm (obr. 1). Původní dřevěné desky jsou potaženy bílou kůží s vytlačenými ornamenty v podobě růžicových girland, lilií, švédských korunek, zbytků akantu, štítů a meandrových lišt po obvodu (Friedl, 1929, s. 17). Na obou stranách desek je i zdobné mosazné kování, které tvoří čtyři nárožnice, představující dva naproti sobě stojící gryfy, a jedna osmicípá hvězda uprostřed. Každý z prvků je opatřen puklou a je podložen modrozeleným papírem. Na zadní straně desek se nad a pod středovou hvězdou nachází další dvě drobné kovové součásti. Z té horní vystupuje železné očko, jímž se dal provléct řemen či řetěz sloužící pro připoutání kodexu k nábytku. U spodního kování očko chybí. O jeho přítomnosti v minulosti svědčí malý otvor, ve kterém bylo uchyceno. Kovové prvky pocházejí pravděpodobně ze 17. století tedy z doby, kdy CG dorazil do Švédska. Některé však byly při tvorbě nové vazby nahrazeny kopiemi. (Gullick et al., 2007; Pečírka, 1851, s. 98)

2.1.2 Složení rukopisu

Vazba ukrývá 310 pergamenových a 2 papírové listy (původně 320 listů, 8 z nich bylo kdysi vyříznuto) s rozměry 890 x 490 mm. Složky rukopisu tvoří čtyři dvojlisty (tedy osm listů), pouze poslední složka má nyní jen tři listy. Jednotlivé texty většinou začínají na prvním listu složky. Výjimku tvoří dva texty od Josepha Flavia "Židovské starožitnosti" a "Židovské války" a také ztracený text "Řehole sv. Benedíkta". (Gullick et al., 2007)

Za folii 252 a 304 je vyříznuto po třech po sobě následujících foliích. Kdy se tak stalo, není známo. Přesto lze na základě obsahu rukopisu z roku 1564, který se našel na zadní předsádce CG, že listy za foliemi 304 byly vyříznuty již před tímto datem. Na těchto stránkách se pravděpodobně našla Řehole sv. Benedikta, o níž se zmiňuje opat Bavor z Nečtin ve své poznámce o výkupu rukopisu ze 13. století. (Boldan et al., 2007)

2.1.3 Pergamen

Samotný pergamen je pravděpodobně vytvořen z teletiny průměrné kvality, projevující se proměnlivou tloušťkou a barvou. Na vnějších okrajích většiny pergamenových listů se objevují nažloutlé skvrny způsobené pravděpodobně pergamenovým kliehem, použitým při novém svázání kodexu v 19. století. Z této doby nejspíš pocházejí i opravy pergamenem některých vnějších okrajů, které jsou pak běžější. (Gullick et al.) Soudí se, že na tvorbu pergamenových listů pro celý CG bylo zapotřebí kůží až ze 160 zvířat (Bártl a Kostecký, 2007).

2.1.4 Písmo a řádkování

Text je na pergamenových listech členěn do dvou sloupců o 105 až 106 řádcích. Prostor mezi sloupci a na jejich vnějších okrajích protíná vždy šest vertikálních linek. Jednotlivé řádky a linky byly naznačeny jemným tupým hrotem, který na jedné straně listu vytvořil rýhu a na té opačné vystoupilou linku. Tato šablona se liší pouze v případě kalendáře s nekrologiem, kde je narýsováno pět sloupců s nejširším uprostřed a dvěma užšími po jeho stranách. (Gullick et al., 2007) Téměř všechny pasáže jsou psány v pozdní karolínské minuskule, a jak prokázal grafologický výzkum (*The Truth behind*, 2007), jsou dílem jediného písaře. Písmena jsou vyvedena pevným tahem téměř bez stínování a některá z nich působí velmi archaicky např. otevřené "g", tečka nad "y" a další (Wojciechowska, 1964). Jejich velikost je přibližně 4 mm, výjimečně i 10 mm (Boldan et al., 2007). Jiné písmo se

projevuje v přepisu jedné ze statí etymologií Isidora ze Sevilly. Písmena mají jiné proporce, jsou subtilnější, stínovaná a jejich pisatel též užívá možnosti zkratk. Odlišnost se objevuje i v případě zpovědního zrcadla - penitenciálu, zaklínacích formulí a martyrologia, kde je celý text psán velkými písmeny. (Friedl, 1929) U penitenciálu a zaklínadel jsou verzálky navíc vyvedeny v oranžové barvě na tmavém hnědém podkladu.

Jak bylo uvedeno výše, písařem prakticky všech textů v rukopisu byl jeden jediný člověk, čímž vyvstávají dvě základní otázky. Kdo byl tímto písařem a za jak dlouho mohl své dílo dokončit? Ani na jednu z nich však neexistuje jednoznačná odpověď. Autor po sobě v rukopisu nezanechal žádnou zmínku v podobě explicitu, ačkoliv to v této době bylo celkem běžné. Své jméno ovšem nezapomněl za jedním z dodatečných přípisů zvěčnit jistý Sbislav. (Friedl, 1929) Přestože je tento přípisek napsán jinou rukou než zbytek rukopisu, byl právě Sbislav po dlouhou dobu považován za autora celého díla. Za dalšího možného tvůrce je někdy označován jistý mnich jménem Heřman, jenž je zmíněn v nekrologiu. Důvodem proč je Heřman spojován s autorstvím CG je v minulosti nesprávně vyložený zápis "*Hermannus monachus inclusus*". Slovo "inclusus" bylo totiž interpretováno jako trest zadržím a nikoliv jako specifický způsob askeze, kdy se mnich nechal dobrovolně uzavřít ve své cele. (Boldan et al., 2007) Tento omyl mohl dát podnět ke vzniku pověsti o stvoření CG a mnicha Heřmana určit jako onoho nešťastníka, jenž upsal svou duši ďáblu. Stejně složité je to i s určením času, který byl pro tvorbu tak rozsáhlého díla zapotřebí. Existují pouze odhady řady odborníků zabývajících se danou problematikou. Dudík a Belsheim dobu odhadují na deset až patnáct let, Antonín Friedl zhruba na dvacet let (Wojciechowska, 1964). Michael Gullick se dokonce pokusil i o určitou rekonstrukci, když za použití tehdejších nástrojů opsal jeden řádek z CG a zároveň sledoval dobu nutnou pro jeho napsání. Následně spočítal, že na celý manuskript by potřeboval minimálně pět let, je však třeba započíst mnoho dalších faktorů. Není například jisté, kolik hodin denně mohl autor na kodexu skutečně pracovat. Mniši v kláštorech měli totiž

i další povinnosti, kterým se během dne museli věnovat. Těž je třeba zohlednit světelné podmínky či přerušení práce kvůli nemoci nebo z jiných důvodů. Velmi důležitým faktorem je také fakt, že hlavní autor nebyl jen pisatelem CG, ale jak bylo prokázáno, byl zároveň i jeho iluminátorem. Michael Gullick se tak domnívá, že jednomu člověku by práce na tak velkém projektu mohla trvat dvacet až třicet let. (*The Truth behind*, 2007)

2.2 Výzdoba

Dekoratívni prvky v CG jsou dílem stejné osoby, která napsala i většinu textu. Poukazuje na to přesná kompozice iniciál s psaným textem, ale také různé technické podrobnosti. U některých iniciál je patrné, že byly vytvořeny před napsáním dané pasáže, a to díky jejich lehkému překrytí barvou z textu. Z toho vyplývá, že iniciála musela být vykreslena dříve, než došlo k samotnému psaní. (Friedl, 1929). Dalším důkazem může být také nepříliš bohatá výzdoba CG. V celém rukopise se nachází pouze 57 dekorativních iniciál, dvě celostránkové a dvě menší kresby. Britský odborník na středověké rukopisy Christopher de Hamel se navíc domnívá, že se nejedná o práci profesionálního iluminátora, ale spíše velmi nadaného amatéra. (*The Truth behind*, 2007) Stejný pohled má ostatně i Friedl (1929), který se pozastavuje nad nedostatkem figurálních motivů a nad nepříliš povedeným znázorněním jediné lidské postavy, jež se v kodexu vyskytuje. Autora tak považuje více za grafika než za malíře.

2.2.1 Iniciály

Iniciály se nacházejí na počátcích téměř všech kapitol nebo hlavních částí rukopisu, a to v různých barvách, stylu a složitosti jejich provedení. K základním použitým barvám patří červená, modrá, zelená a žlutá. Kromě nich se ještě pro zvýraznění nebo dosažení určitého efektu objevuje zlatá (pouze ve dvou případech), černá a bílá. (Friedl, 1929) Iniciály jako takové lze v CG rozčlenit do čtyř základních skupin. Tu nejpočetnější tvoří jednoduché iniciály, vyvedené v červené, výjimečně v zelené barvě. V některých částech Starého zákona a Židovských starožitností od Josefa Flavia má každá desátá iniciála žluté stínování. V lékařských textech jsou takto stínované všechny iniciály. Další skupinu tvoří iniciály s písmenem v jedné barvě a do něj vloženou lístkovou dekorací v barvě jiné. Modrá písmena obepínající červený květinový motiv můžeme vidět v Etymologiích Isidora ze Sevilly (obr. 2) nebo v Kalendáři. Občas můžeme natrefit i na červená písmena se zeleným motivem. Třetím typem iniciál jsou jednobarevná písmena, jejichž obrysy jsou zvýrazněny odlišnou barvou. Na takové iniciály lze narazit v některých pasážích biblických knih (obr. 3). (Gullick et al., 2007) Tam najdeme i největší a zároveň nejzdobnější iniciály provedené v několika barvách, a to včetně šesti celostránkových, které jsou svými rozměry 777 x 240 mm největšími iniciálami na světě (Wojciechowska, 1964). Celostránkové iniciály uvádějí dvě knihy ve Starém zákoně a čtyři evangelia v Novém zákoně, kde jsou dokonce dvě z nich, pro zvýšení dekorativního účinku, zdobené zlatem (obr. 4). Hlavním námětem je spirála v podobě rostlinného úponku, jenž se odvíjí od břevna iniciály a je doplněna stylizovanými lístky a květinami, v případě celostránkových také ptáčky a dalšími zvířaty. U všech těchto iniciál je patrná snaha o co možná největší symetričnost. (Friedl, 1929) Mimo biblické texty se tento typ iniciály objevuje pouze jednou, a to v úvodu Kosmovy kroniky.

2.2.2 Ilustrace

Vyjma iniciál se v CG nalézají také ilustrace. Dvě menší uvádějí texty od Josefa Flavia a zcela jistě nepatří k těm nejповedenějším. První z nich znázorňuje samotného vypravěče díla v podobě staršího učence s bílými vousy a bílou orientální čepicí, oděného v okrovém šatu a zeleném plášti (obr. 5). Na následující straně je jednoduché vyobrazení nebe a země v podobě dvou glóbulů (obr. 6), které slouží jako ilustrace k větě "*In principio creavit Deus coelum et terram*", v překladu: "*Na počátku Bůh stvořil nebe a zemi*". (Bártl a Kostelecký, 2007)

Zřejmě nejznámější z celého rukopisu jsou dvě celostránkové ilustrace, které spolu úzce souvisí a dohromady tvoří tzv. diptych. Na levé straně je znázorněno středověké opevněné město, představující Nebeský Jeruzalém (obr. 7), a na pravé obraz Ďábla evokujícího peklo (obr. 8).

Středověké město na levé straně diptychu je zarámováno dvěma štíhlými vysokými věžemi v béžové barvě se zeleným cimbuřím na vrcholu a malými apsidami ve spodní části. Mezi nimi se táhne deset oranžových zdí, které občas přerušují další menší věže s cimbuřím v několika různě barevných variantách. Jsou zde věže béžové, zelené a v horní pětině malby také modré. Cimbuří se vždy od věže barevně odlišuje, kromě béžové a zelené, je zde cimbuří i oranžové a v jednom případě červené. Nad hradbami se tyčí vrchní části kostelů a dalších budov v béžové a zelené barvě. (Nordenfalk, 1975) Kromě architektonických prvků se v ilustraci vyskytuje šest rostlinných úponků zavnutých do spirály v podobném provedení, jako tomu bylo u iniciál. Při pohledu na obraz jako celek je jasně patrná snaha o zachování celkové souměrnosti podle středové vertikální osy. K dosažení daného cíle autorovi významně napomohly předpřipravené linky určené pro zápis textu. (Černý, 2009).

Na druhé straně je v protikladu Nebeského Jeruzaléma vyobrazení Dábla zarámovaného stejným motivem dvou vysokých věží se zeleným cimbuřím jako u předchozí ilustrace. Dábel se nachází v dolní polovině výjevu, zatímco horní je zcela pustá. Středověký člověk pomýšlel na prázdnotu jako na princip zla a proto je možné, že autor zvolil takovéto řešení záměrně. Samotná postava d'ábla je ve skrčené poloze se vztyčenýma rukama s dlouhými rudými drápy. Jeho hlava je pokrytá šupinovitě stylizovanými hnědými vlasy, z nichž po stranách vystupují dva červené rohy. Obličej je zelený a nejspíše představuje závist. Z otevřených úst se pak vinou dva jazyky, které mohou naznačovat pomluvu či lež a zároveň přispívají k celkové symetrii obrazu. Tělo má štíhlé a je zakryté pouze bederní rouškou s červenými tečkami jako náznaky hermelínu. (Nordenfalk, 1975) Znárodnění d'ábla tak, jak ho můžeme vidět v CG, nemá v románském malířství období. V té době byl prezentován jako mrtvola s cílem zdůraznit jeho status pána říše smrti. (Bártl a Kostelecký, 2007) Právě osobitý styl, s jakým autor přistupuje k vyjádření Nebeského Jeruzaléma a Pekla, ale i důsledná snaha o dodržení symetrie, použití stejného motivu spirály a barev jako u iniciál, ukazují stále na jednoho a toho samého autora. (Friedl, 1929)

2.3 Obsah

Fyzické vlastnosti, výzdoba ani pohnutá historie nejsou jedinými aspekty, které činí z CG unikátní rukopis. Specifický je i pro své obsahové složení, kdy se v této jediné knize vyskytuje hned několik význačných textů středověkého světa.

Na první straně předsádky je záznam tří abeced – hebrejské, řecké a latinské. Ve 14. století je břevnovský opat Diviš nechal doplnit o hlaholici a cyrilici. Učinil tak z didaktických důvodů pro obnovení cyrilometodějské tradice, kterou podporoval Karel IV. (Wojciechowska, 1964). Pod oběma slovanskými abecedami se nachází poznámka opata Bavora z Nečtin o výkupu rukopisu ze zástavy od cisterciáckého řádu v Sedlci, jenž ho držel v zástavě. Odkryta byla až roku 1847 Georgem Stephensem, když obě abecedy odlepil a text pod nimi chemicky zvýraznil.

Úvodním textem CG je Starý zákon, který se nachází na fol. 1v - 118r (2. a 8. list chybí, zjištěno již roku 1561, při prvním číslování knihy). Svojí strukturou nejvíce odpovídá tzv. Alkuinově Bibli, přesto se v některých aspektech neshoduje. V CG se například vyskytuje kniha Baruch, která v Alkuinově Bibli zcela chybí. Navíc se objevují i rozdíly v pořadí některých knih. Texty vycházejí ze starého latinského překladu známého jako Vulgáta, na určitých místech je však použit i starší překlad tzv. Vetus Latina. (Gullick et al.)

Za Starým zákonem se nacházejí dvě práce Josepha Flavia „Židovské starožitnosti“ (fol. 118r – 178v) a „Židovské války“ (listy 178v – 200v). Josephus Flavius žil v prvním století našeho letopočtu a jeho díla jsou důležitým zdrojem poznání historie Židovského národa dané doby. V období let 93 – 94 vydal ve 20 knihách dílo „Židovské starožitnosti“, kde zachycuje dějiny Židů od stvoření světa až po židovské povstání. Prvních 13 knih je paralelních se Starým zákonem, zbylé knihy se opírají především o texty řeckých historiků. Své dílo "Židovské války" začal psát během obléhání Jeruzaléma. Zachytil zde podmínky na

straně římské i na straně židovské. Informace čerpal jak od římských vojáků, tak i židovských dezertérů. Knihu vydal roku 73 v aramejštině a mezi lety 75 – 79 vytvořil revidované vydání v řečtině. Sedm knih zachycuje počátek i konec židovského povstání. (Gullick et al.)

Po Flaviových historických dílech následují tzv. Origenes neboli dvacet knih etymologií (fol. 201r - 239v). Etymologie vypracoval sevillský biskup Isidor v první polovině sedmého století a představují kompilaci textů z nejrůznějších oblastí lidského vědění. Tato středověká encyklopedie sloužila k didaktickým účelům až do scholastického období. (Bártl a Kostelecký, 2007, str. 56)

Dalším textem je vzácný lékařský spis *Isagoge de phisica ratione* jehož autorem je Iohannicius Iohannes Alexandrinus. Jedná se o určité kompendium Galénových lékařských učení, které v 9. století přeložil z řečtiny do arabštiny bagdáský lékař Hunain - Ibn - Ishaq. Hunainovým oborem byla nauka o oku. Není proto divu, že do této části zahrnul i své dílo nazvané *Liber de oculis* (Kniha o očích). Oba texty z arabštiny do latiny přeložil v 11. století učitel ze Salerna a později také mnich z Monte Cassina jistý Johannes Africannus (fol. 240r - 252v). (Boldan et al., 2007)

Dále následuje úvod sv. Jeronýma k evangeliím a Nový zákon (fol. 253r - 286r, z nichž 3 listy chybí), který je, stejně jako Starý zákon, z větší části převzatý z Vulgáty a částečně i z verzí starších. Také sled po sobě následujících částí je místy netypický. (Bártl a Kostelecký, 2007; Boldan et al., 2007)

Za Novým zákonem následují Penitenciál (fol. 286v - 289r) a Zaklínadla (fol. 290v - 293v). Přičemž oba texty jsou od sebe oddělené diptychem Nebeského Jeruzaléma (fol. 289v) a Ďábla (fol. 290r). Penitenciál, psaný střídavě červeným a žlutým písmem na tmavém podkladu, představuje seznam hříchů a prohřešků a zároveň ukládá i způsoby pokání, kterými je lze odčinit. Po celostránkových ilustracích následují další tmavé stránky se třemi

zaklínacími a dvěma magickými formullemi. Lékařské formule skládající se z výčtu d'áblů, mezi jejichž jmény jsou vykresleny kříže, mají pomoci při padoucnici - epilepsii či zimnici. Dvě magické formule zase slouží k vypátrání zloděje. (Gullick et al., 2007)

Za formullemi následují tři strany s tmavými, ale jinak prázdnými textovými sloupci. Po nich přichází jedno z nejvýznamnějších českých středověkých děl, kterým je Kosmova kronika česká (fol. 294r - 304v). CG obsahuje všechny tři knihy sledující dějiny českého národa od jeho počátků až do smrti knížete Vladislava I. v roce 1125.

Po Kosmově kronice opět chybí tři listy, nicméně na základě zápisu Bavora z Nečtin jsme schopni určit, že se na nich nacházela řeholní pravidla benediktinského řádu.

Závěr kodexu tvoří seznam podlažického bratrstva, pocházející nejspíše z let 1227 – 1229 (fol. 305r), a kalendář s nekrologiem (fol. 305v - 311r). Každému měsíci kalendáře je věnována jedna strana a ke každému dni je připojeno jméno jednoho až tří příslušných svatých patronů. Za nimi pak následuje výčet osob, které zemřeli v tento den v průběhu let. (Bártl a Kostecký, 2007, s. 80)

3 Výzkumy a digitalizace CG

3.1 Výzkumy v 17. - 19. století

První vědecký výzkum rukopisu provedl kolem roku 1603 německý diplomat a historik Marquard Freher. Ten se zajímal především o Kosmovu kroniku, kterou si opsal a roku 1607 také vydal. Další zmínky o CG se objevují již pouze v podobě inventárních záznamů, a to i po příjezdu do Švédska, kde se například vyskytuje v dvoudílném katalogu knihovníka Isaaca Vossiuse v podobě prostého výčtu obsažených textů. (Boldan et al., 2007)

Zájem o prozkoumání CG za účelem porovnání textů z Kosmovy kroniky projevil v druhé polovině 18. století český kněz a knihovník Karel Rafael Ungar, nebylo mu však vyhověno. Úspěšnějším byl až Josef Dobrovský, který se do Švédska vydal 15. května 1792. Protože se při pátrání po českých rukopisech zastavoval i v jiných městech, dorazil do Stockholmu až 5. července. V té době zastihl knihovnu při rekonstrukci, přesto mu bylo ke studiu zapůjčeno třináct českých rukopisů, včetně CG. Dobrovského pozornost se nejvíce soustředila na text Kosmovy kroniky a také na Kalendář s nekrologiem, který si též opsal. (Pečírka, 1851) Své poznatky k popisu a obsahu rukopisu, který nazývá "codex giganteus", uveřejnil roku 1796 ve své knize *"Litterarische Nachrichten von einer auf Veranlassung der böhm. Gesellschaft der Wissenschaften im Jahre 1792 unternommenen Reise nach Schweden und Russland"*.

V roce 1850 Josefa Dobrovského následoval Dr. Josef Pečírka, který se ve švédské Královské knihovně zastavil během své přírodopisné cesty po Norsku a Švédsku. Ve Stockholmu nakonec strávil čtyři týdny zkoumáním českých rukopisů. O CG píše jako o Codexu grandis a stejně jako Dobrovský popisuje jeho podobu a obsah. Na základě jeho článku v „Časopise českého Museum“ z roku 1851 se krátce dozvídáme i něco málo o uložení CG v Královské knihovně, kdy Pečírka píše: *"Ona leží rozevřena na zvláštním stole nedaleko*

oken skoro v prostřed sálu a je nejhlavnějším parádním kusem královské bibliotéky stokholmské." (Pečírka, 1851, str. 98)

Již o rok později si CG prohlédl také rajhradský benediktin a významný moravský historiograf Beda Dudík. Přestože svou knihu, kterou vydal po svém návratu, nazval "*Forschungen in Schweden für Mährens Geschichte*" (Výzkumy ve Švédsku pro dějiny Moravy), zabývá se v ní i významnými českými prameny a mezi jinými také CG. Beda Dudík prohloubil dosavadní poznání o kodexu a též nechal v příloze otisknout podlažické nekrologium. Jak Josef Pečírka, tak i Beda Dudík učinili o svých výzkumech zápis přímo do CG, konkrétně na spodní části posledního listu. Mezi lety 1896 - 1897 byl spolkem "Svatobor" a "České Akademie" vyslán do Ruska a Švédska filolog a literární historik Václav Flajšhans s cílem prozkoumat tamní knihovny a zdokumentovat české rukopisy v jejich držení. V titulu "*Knihy české v knihovnách švédských a ruských*" (1897) ve zkratce popisuje i CG, přičemž pro bližší informace odkazuje na Dobrovského a Dudíka. (Flajšhans, 1897, s. 53)

Právě čeští vědci způsobili, že se na CG ve Švédsku přestalo pohlížet pouze jako na kuriozitu a začal se chápat jako předmět vědeckého zájmu. V 19. století se jím tak začali soustavněji zabývat i zahraniční badatelé. Podrobný popis CG poskytl v díle "*Försök till en Bibliografi öfver de Manuskripten och Litterära Rariteter som finnas i det Kongl. Allmänna Biblioteket i Stockholm*" z roku 1811, knihovník švédské Královské knihovny Lorenzo Hammarsköld. Významný objev ke zjištění původu CG zase učinil původem skotský filolog George Stephens, když odlepil hlaholskou abecedu a tím odkryl poznámku Bavora z Nečtin. Abecedu poté opět přilepil o kousek níže a poznámku zvýraznil chemickým retušováním. Ke studii Bible v CG výrazně přispěl norský teolog Johannes Belsheim. Ten například zjistil, že Skutky a Zjevení pocházejí ze staršího překladu Bible, než je Vulgáta. Obě části také roku 1879, společně s kanoniky a listem Laodikejským, vydal v "*Apostlarnes Gjærninger og*

Aabenbaringen i gammel latinsk Oversættelse efter det store Haandskrift "Gigas librorum" i det kgl. Bibliothek i Stockholm". (Gullick et al., 2007) V rámci *"Die Pönitentialen in den Bibliotheken Dänemarks und Schwedens"* od H. J. Schmitze z roku 1884 také vyšel dosud přehlížený penitenciál, o němž se například Dobrovský ve svém popisu vyjádřil jako o *"černokněžnickém nesmyslu"* (Přecechtěl, 1869, str. 186). Pečírka jej zas přešel s tím, že si nezaslouží bližší zkoumání. (Pečírka, 1851, str. 103) Schmitz také poprvé uvažuje o spojení ilustrací Nebeského Jeruzaléma a Ďábla s obsahem CG a snaží se je interpretovat (Wojciechowska, 1964).

3. 2 Výzkumy ve 20. a 21. století

Pozornost vědců CG upoutával i v průběhu následujících dvou staletí. Roku 1907 se podlažickým nekrologiem podrobněji zabýval středoškolský profesor Josef Plaček. Na základě jeho zjištění se za období vzniku CG nejčastěji označuje časový úsek 1204 - 1230. Ve své práci *"Příspěvky k otázce nekrologu podlažického"* také revidoval Dudíkovo vydání nekrologia, které považoval za povrchní a chybné, zejména v identifikaci zkratk a přepisu jmen.

Opravy se dočkala také Belsheimova studie zabývající se Biblí. Provedl jí německý badatel H. J. Vogels ve své studii *"Untersuchungen zur Geschichte der lateinischen Apokalypseübersetzung"* z roku 1920. Při porovnávání novozákonních textů z CG a jiných rukopisů také došel k názoru, že jak Skutky apoštolů, tak i Zjevení, mají svůj původ v předlohách ze 4. století z oblasti Středomoří. Nového a dodnes používaného vydání se v roce 1923 dočkala i Kosmova kronika, zveřejněná B. Bretholzem v *"Die Chronik der Böhmen des Cosmas von Prag"*. (Wojciechowska, 1964)

Na uměleckohistorické aspekty se v monografii *"Kodex Gigas"* zaměřil Antonín Friedl (1929). V první části knihy se však věnuje také historii, fyzickému popisu a stručně

i popisu obsahu CG. Hlavní část je pak zaměřena na popis písma, iniciál a ilustrací se zvláštním zřetelem ke dvěma nejznámějším celostránkovým kresbám. O nich se domnívá, že znázorňují koncepci představenou sv. Augustinem v díle *"De civitate Dei"* o boji Božího státu s Antikristem, a že se jedná o samostatnou jednotku nezávislou na ostatním textu (Wojciechowska, 1964). V příloze pak zveřejňuje obě vyobrazení včetně zdobných iniciál v podobě černobílých fotografií.

Svého zpracování se dočkaly i pozdější dodatky v podobě hlaholské a cyrilské abecedy. Roku 1942 o nich v *"Das Stockholmer Abecedarium"* informovala Astrid Baecklund, která též připojila jejich reprodukci (Wojciechowska, 1964).

Obsahem CG se důkladněji zabýval S. G. Lindberg, který své poznatky k jednotlivým částem uveřejnil v periodiku Švédské národní knihovny *"Biblis"* (1957), v článku *"Codex Gigas"*. Zde také vyslovuje názor, že jak text, tak i výzdoba vykazují hispánské rysy. Na závěr pak přikládá i švédský překlad penitenciálu, vytvořený ve spolupráci s J. R. Rohnströmem. V roce 1969 Lindberg publikoval další článek s názvem *"Djävulsbibeln och Ibn Hunain"* uveřejněný v časopise *Ronden* (č. 26). V něm se zaměřil na lékařský text *Isagoge* a na jeho autora. Podle studia literatury věnované středověkým překladům z arabštiny do latiny jako první zjistil, že autorem tohoto díla je arabský oční lékař z 9. století Hunain - Ibn - Ishaq. (Gullick et al., 2007)

Všeobecný přehled poznání o CG shrnula v příspěvku "O największym kodeksie czeskim" v rámci kodikologického periodika *"Studie o rukopisech (1964)"* polská badatelka Marie Wojciechowska. Původním cílem jejího studia byla však Kosmova kronika, kterou také s vlastními komentáři vydala ve Varšavě roku 1968 pod názvem *"Kosmasa Kronika Czechów"*. (Wojciechowska, 1964)

Dalším významným historikem umění, který se po Antonínu Friedlovi pokusil o interpretaci grafických prvků, byl Carl Nordenfalk. V příspěvku "*Heaven and Hell in a Bohemian Bible of the Early Thirteenth Century*", uveřejněného při příležitosti výstavy v New Yorku v roce 1975, se kromě popisu jednotlivých prvků pokouší hledat různé paralely, zejména u celostránkových ilustrací a iniciál. Zároveň předkládá argumenty poukazující na to, že autor textů je zároveň i iluminátorem. Stejně jako již před ním naznačil Beda Dudík, se domnívá, že tímto člověkem by mohl být mnich Heřman, zapsaný v kalendáři pod 10. listopadem. (Nordenfalk, 1975) Obrázku Ďábla se více věnoval o několik let později v "*Djävulens bild i Kungliga bibliotekets Codex Gigas*" (1987), kde mimo jiné vyslovuje názor, že jeho netradiční zobrazení může mít předlohu v pitevních kresbách, znázorněných v některých Galénových lékařských traktátech. Vzhledem k tomu, že Galénovy spisy jsou součástí CG, nelze tuto myšlenku zcela vyloučit. (Černý, 2009, str. 42)

Odlišný vědecký přístup ke CG zvolil literární historik Jaroslav Kolár, který se pokusil najít smysl v obsahovém složení rukopisu, a vzájemnou propojenost jednotlivých textů. Systematičnost vidí například v historických textech, které přímo navazují na ty biblické, ale také v umístění penitenciálu a zaklínadel před a za diptychem Nebeského Jeruzaléma a Ďábla. (Kolár, 1991)

V 21. století se nového výzkumu dostalo podlažickému nekrologiu, kdy ho prostudoval český historik Ivan Hlaváček. Své poznatky pak publikoval v příspěvku "*The Necrology of the Codex Gigas of Bohemia*" v rámci sborníku "*The Durham Liber Vitae and Its Context*" (2004). Ivan Hlaváček také vytvořil novou transliteraci podlažického nekrologia, kterou lze nalézt na webu Švédské národní knihovny. Na obsahu stránek o CG se podílel i Michael Gullick. Ten se v roce 2007 věnoval také paleografickému výzkumu rukopisu, kdy za použití pigmentové a grafologické analýzy, potvrdil hypotézu o jediném autorovi celého

díla. Průběh výzkumu byl zachycen v dokumentu společnosti National Geographic (více viz kap. 4.2.1).

Díptychem a jeho interpretací se ještě zabýval docent dějin umění Pavol Černý. Ve svém pojednání *"Několik poznámek k ikonografickým aspektům iluminované výzdoby v rukopisu Codex Gigas"* zpochybňuje na základě ikonografických argumentů, že by levá část díptychu představovala Nebeský Jeruzalém. Spíše se přiklání k názoru, že jde o vyjádření Města pozemského. Paralely vidí v zobrazeních Babylonu v některých iluminovaných rukopisech pocházejících ze skriptorií severního a středního Španělska. Na oblast Pyrenejského poloostrova podle Černého poukazují i některé morfologické detaily v kresbě Dábla. Domnívá se tedy, že autor musel mít alespoň zprostředkované vztahy k této oblasti, přičemž kategoricky vylučuje, že by místem vzniku mohly být Podlažice. (Černý, 2009)

Velký zlom ve vědeckém přístupu ke CG nastal v roce 2007, kdy byl digitalizován a zpřístupněn na internetu. Práce s primárním dokumentem tak již nutně nevyžaduje přímou návštěvu švédské metropole.

3.3 Digitalizace

Projekt digitalizace CG byl domluven již v roce 2005 na schůzce ředitelů národních knihoven v Lucembursku a měl předcházet plánované výstavě v Praze (iDNES.cz, 2005). K digitalizaci bylo přistoupeno jak z důvodu zveřejnění rukopisu široké veřejnosti, tak i kvůli snížení případných rizik spojených s budoucí výstavou. Úkolem byli pověřeni fotografové Per B. Adolphson, který již měl předchozí zkušenosti s fotografováním uměleckých předmětů a Claes Jansson. Focení trvalo od druhé poloviny května 2006 až do Vánoc téhož roku. Samotnému focení však předcházelo šest měsíců příprav fotostudia, které vzniklo v druhém suterénním podlaží Národní knihovny (obr. 9). Vzhledem k tomu, že podzemní prostor byl otevřený, bylo studio pro větší bezpečnost uzavřeno v železné kleci. Pro manipulaci se 75 kg

těžkým rukopisem bylo nejprve nutné sestrojít speciální vozík, pomocí něhož by se dalo s CG šetrně a pohodlně pohybovat (obr. 10). Sestrojen byl ze dvou podlážek, kde spodní byla opatřena kuličkovými ložisky a jezdila po rovné kolejnici z jedné strany na druhou. Vrchní pak sloužila ke snadnému otáčení s knihou, tak aby ležela rovnoběžně s okrajem záběru. Vozík byl později vybaven šedou látkou tvořící pozadí a deskami pro odraz světla. Jednotlivé listy se otáčely manuálně s čistě umytýma rukama bez rukavic. K osvětlení scény sloužily čtyři fotobouncery s rozměry 100 x 120 cm. Samotné snímky byly pořízeny fotoaparátem Sinar M se 120 cm reproobjektivem, který v roce 2006 zvítězil v prestižním ocenění TIPA AWARDS v kategorii nejlepší profesionální Hi-End fotoaparát. Upevněn byl na 1.5 m dlouhé rameno připevněné ke čtyři metry vysokému sloupovému stativu, jenž byl ukotven v podlaze i ve stropu. Pro ještě větší stabilitu a ochranu proti jakýmkoliv i minimálním otřesům byla k fotoaparátu připevněna dvě ocelová lanka, která vedla po obou stranách přes otvory ve stropě až k tříkilovým závěsným závažím připevněným na jejich koncích. S ramenem i fotoaparátem se dalo dálkově pohybovat díky zabudovaným elektromotorům, a to jak ve vertikálním, tak i horizontálním směru. Díky tomu byl fotograf ušetřen neustálého šplhání po žebříku a ručního nastavování polohy fotoaparátu. Aby bylo dosaženo poměru stran 1:1, musel být fotoaparát od rukopisu v přesné vzdálenosti 255 cm. Jelikož je však pergamen v CG zvlněný a některé stránky se mohou na výšku lišit až o 40 mm, bylo pro udržení správné vzdálenosti zapotřebí rameno s fotoaparátem doplnit laserovou vodováhou. Po zhruba každé dvacáté straně se umístění CG podstatně změnilo natolik, že se muselo poupravit pomocí klínů z pěnového polystyrenu. Navíc bylo nutné nové nastavení polohy vozíku, fotoaparátu a fotobouncerů. Tato operace mohla zabrat i celý den. U každé nové strany v nové poloze bylo též zapotřebí zkontrolovat, zda fotoaparát hledí na stránky pergamenu pod správným úhlem. Pro určení průměrné roviny byla použita bílá lepenková deska se čtvercovým tříbarevným terčem uprostřed. Z bílého čtvercového středu, obklopeného oranžovým a červeným čtvercem, vystupovala 50 cm dlouhá dřevěná tyčka s oranžově zbarveným

koncem. Deska se pak přiložila na stránku rukopisu a úhel fotoaparátu se nastavoval tak dlouho, dokud oranžový konec tyčky nebyl v přesném středu bílé čtvercové základny. K dosažení shodné barevnosti a velikosti fotografie s originálem byla k jednotlivým stránkám přikládána speciální paleta složená ze stupnice testovacích barev, ocelového pravítka s údaji v milimetrech a palcích, stupnice šedi, 200 x 200 mm oranžové destičky, z důvodu snadnějšího měření ve Photoshopu (oranžová barva je velmi dobře viditelná), bílé destičky ze speciálního materiálu, který z 99,9 % odráží bílé světlo, měřítka pro černou barvu, jakož i čárkovaného políčka pro nastavování ostrosti.

U každé strany bylo pořízeno šestnáct snímků ve 300 DPI, které se následně digitálně spojily tak, aby vznikl snímek s co možná nejvyšším počtem pixelů. (Björk, 2013; Flemming, 2007) Značný problém nastal při ukládání a distribuci fotografií v rámci knihovní sítě, která nebyla schopna pojmout tak značné množství dat. Nejen, že každá z 1256 finálních fotografií měla okolo 650 MB, ale kromě jednoho neutrálního snímku pro badatele, byl pořízen ještě jeden s vyšším kontrastem a bočním nasvícením pro webové stránky knihovny. Tím se množství dat zdvojnásobilo a celkově přesáhlo přes 1,6 TB. Fotografie se proto musely ukládat postupně a na různých místech. (Franzén, 2011) Jejich následné zpracování, uspořádání a editace si vynutily další čtyři měsíce intenzivní práce (Björk, 2013).

4. Codex Gigas a veřejnost

4.1 Výstavy

CG byl široké veřejnosti zpřístupněn již v roce 1878 při otevření nové Švédské národní knihovny. Umístěn byl ve speciální místnosti společně s autografy zajímavých osobností, mapami Švédska, sérií knih dokumentujících vývoj knihy a umění tisku a v neposlední řadě s dalšími zvláštními rukopisy, jako je například Codex Aureus. (Meijer, 1905, s. 283) Důkaz o tom, že se CG brzy stal turistickou atrakcí, nám podává stereoskopický snímek z roku 1906 (obr. 11), pocházející ze série propagující místní pamětihodnosti. Na fotografii je zachycen CG ve chvíli, kdy se nad ním naklání zaměstnanec knihovny a otáčí list na slavnou dvoustranu s Nebeským Jeruzalémem a Dáblem. (Gullick, 2006) CG byl v Národní knihovně s menšími přestávkami k vidění nepřetržitě, a to až do roku 2007, kdy došlo k digitalizaci rukopisu a jeho zveřejnění na internetu. Své stálé působiště opustil za celou dobu jen šestkrát.

V prvních dvou případech se jen načas přestěhoval do budovy Národního muzea, kde byl v letech 1955 a 1966 prezentován při výstavách na téma o iluminovaných středověkých rukopisech v dánském a švédském vlastnictví a o královně Kristině a jejím kulturním přínosu. V zahraničí mohli CG obdivovat v roce 1970, kdy se stal na čtyři měsíce součástí expozice "The Year 1200" pořádané Metropolitním muzeem umění v New Yorku. Další ze zemí, do kterých CG zavítal, bylo Německo. (Gullick et al., 2007) V roce 1985 jako součást výstavy "Ornamenta Ecclesiae" zaměřené na románskou architekturu, umění a klášterní umělecké poklady vrcholného středověku. Výstava proběhla v muzeu Schnütgen v Kolíně nad Rýnem při příležitosti oslav rekonstrukce dvanácti románských kostelů zničených během 2. světové války. (Woelk, © 2014) Výstava "Die Reise nach Jerusalem konaná roku 1995 ve velké Oranžérii zámku Charlottenburg v Berlíně byla druhou německou zastávkou CG. Expozice

proběhla v rámci 9. ročníku festivalu " Jüdische Kulturtage". (Gullick et al., 2007) Poslední zahraniční destinací CG se symbolicky stalo Česko.

4.1.1 Výstava v České republice

V pražském Rudolfinu byl CG k vidění od 20. září 2007 do 9. března 2008. Výstava s názvem "Codex gigas - Ďáblova bible: Tajemství největší knihy světa" vzbudila u veřejnosti obrovský ohlas, a to nejen té české, ale i zahraniční. Svědčí o tom i skutečnost, že výstava měla původně skončit již 6. ledna, ale díky neutuchajícímu zájmu návštěvníků a vstřícnosti švédské strany byla o dva měsíce prodloužena.

O možnosti výpůjčky se začalo jednat již v roce 2005 při oficiální státní návštěvě tehdejšího českého premiéra Jiřího Paroubka ve Stockholmu, kde se na ní předběžně dohodl se svým švédským protějškem. Podrobnosti se následně projednávaly na jednáních mezi Velvyslanectvím České republiky ve Švédsku a Národními knihovnami obou zemí. Samotné výstavě předcházela náročná digitalizace CG a také řada organizačních a bezpečnostních opatření. (Boldan et al., 2007)

Do Prahy přiletěla Ďáblova bible společně se skupinkou švédských odborníků vojenským speciálem 16. září 2007. Z letiště do Klementina byla jeho bezpečnost zajištěna dvěma vozy s ozbrojenou policejní eskortou (obr. 12). Jelikož CG nebylo možné komerčně pojistit, byla švédské straně poskytnuta státní záruka ve výši 300 milionů Kč. (Boldan et al., 2007). Během celého převozu byl CG uzavřen v klimatizované bedně udržující stálou vlhkost a teplotu. Stejně podmínky mu byly zajištěny i v trezorové místnosti v Klementinu, která byla vytvořena speciálně pro tuto příležitost a stála 2,5 milionu Kč. Za dvojitými dveřmi v potmělé místnosti se udržovala stálá teplota 18 - 20 stupňů a vlhkost mezi 45 - 55 procenty. Komora byla navíc pod neustálým kamerovým dohledem švédského doprovodu a v případě, že by došlo k výraznému narušení nastaveného klimatu nebo jakýmkoliv jiným

potížím, měli možnost výstavu kdykoliv ukončit. (Horáčková, 2007) CG byl navíc pro větší bezpečí uložen do vitríny z tvrzeného skla, která byla ze Švédska dovezena společně s rukopisem (obr. 13). Omezen byl i počet lidí, kteří se mohli najednou v místnosti s CG vyskytovat, a to na maximálně šedesát návštěvníků za hodinu, kdy každý mohl u vitríny strávit nejdéle deset minut.

Výstava trvala od 20. září denně od 10:00 do 19:00 mimo pondělí, kdy byla uzavřena. Na většinu dní bylo nutné si lístek z organizačních důvodů předem zarezervovat buď online na stránkách Národní knihovny anebo osobně na recepci Galerie Klementinum. Bez rezervace mohli návštěvníci CG spatřit v tzv. volné dny konkrétně v úterý, sobotu a poslední měsíc výstavy také v pondělí. Plnocenné vstupné činilo 100 Kč, zlevněné pak 50 Kč. Kromě samotného pohledu na originální rukopis, měli návštěvníci možnost si v něm na monitoru počítače virtuálně zalistovat, nebo si na zdech výstavní haly zblízka prohlédnout fotografické reprodukce 20 nejzajímavějších stran v měřítku 1:1. Na výstavě se také promítal dokumentární film "Codex Gigas - Ďáblova bible" od Nadi Kverkové, který později do svého vysílání zařadila i Česká televize. V rámci výstavy bylo vystaveno na 160 dalších exponátů, zvláště pak knih, ale též dobových grafík, obrazů a jiných dokumentů. (Úsek komunikace NK ČR, 2007) Za dobu konání výstavy se na CG přišlo podívat 61 768 návštěvníků. V květnu 2008 se Národní knihovna dokonce umístila na 3. místě v soutěži Gloria musaealis v kategorii Muzejní počin roku 2007. (Úsek komunikace NK ČR, 2008)

Významnost celé události podtrhuje také ražba sady tří zlatých a tří stříbrných investičních medailí s náměty CG v provedení akademického sochaře Vladimíra Oppla (obr. 14). Obě sady byly raženy z kovu nejvyšší ryzosti, stříbrné v počtu 3500 ks a zlaté v 750 ks. Medaile je stále možné zakoupit ve specializovaných numismatických prodejnách. Pořízení stříbrné sady vyjde na 4890 Kč, zlaté pak na 71 850 Kč.

Během výstavy se objevila i otázka možné restituce CG a jiných písemností ztracených za třicetileté války. O jejich navrácení zpět do Čech se mnozí pokoušeli již od 17. století, například hrabě Antonín Jan Nostic za dobu svého působení ve Švédsku v roli velvyslance vykoupil 133 listin. Obdobné snahy pokračovaly také v následujících stoletích, kdy se několikrát podařilo se švédským svolením pořídit opisy některých dokumentů a ve výjimečných případech také získat originály, buď výměnou, nebo darem. O to se zasloužil zejména Beda Dudík, kterému se v druhé polovině 19. století podařilo trvale získat 21 českých rukopisů včetně vzácného rukopisu z první čtvrtiny 15. století s Legendou o sv. Kateřině.

Z novodobé historie lze zmínit úsilí bývalého českého prezidenta Václava Havla v 90. letech 20. století o navrácení části rudolfínských sbírek. Žádný z těchto nároků však nebyl a ani není právně vymahatelný. Kulturní památky jsou sice právně ošetřeny dnes platnou Haagskou úmluvou na ochranu kulturních statků za ozbrojeného konfliktu z roku 1954, nicméně ji nelze uplatňovat zpětně. Mocnosti 17. století se tehdy řídily zcela jinými právními úmluvami. Především pak dílem holandského právního myslitele Huga Grotia, který ve svých třech knihách o právu válečném a mírovém zmiňuje také právo na válečnou kořist. (Knot, 2007) CG se tak 9. března 2008 prostřednictvím českého vojenského speciálu navždy vrátil do své nynější domoviny.

4.1.2 Maketa CG a její výstavy

Přesto české publikum nebylo o CG zcela ochuzeno a mohlo ho i nadále obdivovat prostřednictvím makety. Její vyhotovení zadal Nadační ústav regionální spolupráce na základě iniciativy Ing. Jiřího Rudolfa, člena Správního výboru Československého ústavu zahraničního. Maketa se měla stát jedním z hlavních lákadel Olomouckého knižního veletrhu LIBRI, jenž se konal v listopadu roku 2007. Zhotovení makety trvalo šest týdnů a bylo

předem schváleno Švédskou Národní knihovnou. Z ekonomických i časových důvodů byl na produkci jednotlivých listů použit papír. Ten byl speciálně vyroben v Olšanských papírnách tak, aby se shodoval s původními pergamenovými listy ve velikosti a částečně i v gramáži. Tisk na podkladě fotografií pořízených při digitalizaci CG zajistila společnost Grapo s. r. o. Potištěny však nebyly všechny stránky, ale jen 210 z celkových 626. Hlavní a veřejností nejvíce obdivované obrázky Jeruzaléma a Dávla jsou v maketě vytištěny dvakrát, jednou na původním místě jako u originálního rukopisu a podruhé v místě, kde se kniha nejlépe otevírá, tedy uprostřed. Vazbu a šití listů obstarali umělci knihaři ze Žamberka Jiří Fogl a Pavlína Rambová. Dřevěné desky jsou potaženy kůží ze dvou krav a jsou stejně jako u skutečného CG ozdobeny slepotiskem a kovovými prvky z patinovaného mosazného plechu. Fyzické parametry makety a originálu se příliš neliší až na váhu, kdy je maketa o tři kilogramy těžší. Cena výroby této makety se vyšplhala na 350 tisíc Kč. (Kučerová, 2007)

Od ledna 2008 se maketa stala součástí výstavy o CG v Galerii Klementinu a zůstala zde až do jejího ukončení, nicméně ve vlastnictví Národní knihovny zůstává i nadále. (ČSÚZ, 2008) Poté byla k vidění v různých částech naší republiky a jednou byla vystavována i v zahraničí. Na některých místech měli návštěvníci dokonce možnost si pod dohledem a za použití rukavic maketu prolistovat. Roku 2008 byla například krátce vystavena v Pardubickém muzeu, v Památníku písemnictví v rajhradském klášteře nebo v Městské knihovně ve Vysokém Mýtě. Od 30. dubna až do 16. května 2009 byla maketa zapůjčena do dánské Královské knihovny v Kodani. Po návratu se objevila například v Jevíčku, Jihlavě, Lysé nad Labem, Rychnově nad Kněžnou, Moravské Třebové, na zámku Potštejn, v Polici nad Metují a dalších. Aktuálně je od listopadu do poloviny prosince (2014) ke spatření v Karviné - Fryštátě.

Z českých výstav, týkajících se CG, stojí za zmínku také stálá expozice Městského muzea v obci Chrást, jejíž součástí jsou i Podlažice. Od 14. června do 31. srpna 2008 zde byla

ve spolupráci s Národní knihovnou uspořádána zkrácená verze výstavy, která proběhla v Praze. Na téma zde také proběhly tři odborné přednášky. Dnes je v Chrásteckém muzeu Ďáblově bibli vyhrazená jedna stálá vitrína, kde kromě informací o rukopisu je možné spatřit i dvě reprodukované strany z originálu. Ty byly vytvořené na základě diapozitivů zapůjčených švédskou stranou a znázorňují postavu Ďábla a jednu stranu Bible s celostránkovou iniciálou "I". (Šindar, 2007)

4.1.3 Výstavy CG po svém návratu z České republiky

Po svém návratu do Švédska byl CG uzavřen do trezorové místnosti v suterénu knihovny. Znovu vystaven byl až v roce 2013 při příležitosti oslav nové rekonstrukce knihovny. Výstava, která trvala od května do listopadu, nesla název "Treasures" a měla návštěvníkovi představit historické i moderní poklady Národní knihovny. (Wolodarski, 2013)

V říjnu 2013 jsem při své cestě po Skandinávii zavítal i do Stockholmu a měl jsem tak jedinečnou příležitost si výstavu osobně prohlédnout, a zároveň si i krátce promluvit s koordinátorem výstavy v České republice a projektu digitalizace Larsem Björkem a Annou Wolodarski z oddělení rukopisů, která se podílela na tvorbě webových stránek o CG.

Expozice probíhala v malé místnosti označené jako "Treasure room", která byla původně vytvořena speciálně pro CG. V místnosti s umělým osvětlením a bez oken se nacházely čtyři bezpečnostní vitríny. Dvě prostřední reprezentovaly sbírku starých rukopisů a tisků, v jedné z nich se nacházel též CG. Z důvodu ochrany slavného diptychu, který kvůli častému vystavování světlu začal černat, byl CG otevřen na dvojstraně kalendáře, konkrétně s měsíci březnem a dubnem. Vitrína zcela vlevo byla věnována švédské spisovatelce Astrid Lindgrenové, jejím knihám a životu. Na opačné straně místnosti pak byla k vidění ukázka švédské hudby 20. století v podobě obalů od vinylových desek a pohlednic významných hudebních skupin v čele s asi nejpopulárnější švédskou kapelou ABBA (obr. 15). Výstava

"Treasures" skončila koncem listopadu a CG se opět vrátil do podzemního depozitu. Podle Anny Wolodarski (2013) se do budoucna neplánují žádné další výstavy o zahraničních nemluvě. Jednoduché to nebudou mít ani badatelé, kteří by chtěli pracovat s originálním rukopisem. Ačkoliv to možné je, tak pouze za přísných bezpečnostních podmínek a na základě posouzení knihovny o nutnosti osobního přístupu ke kodexu.

4.2 CG ve filmu a hudbě

4.2.1 Dokumentární film

Pražská výstava CG z roku 2007 iniciovala v České republice tvorbu tří dokumentárních a jednoho hraného filmu. První dokumentární film s názvem "Codex Gigas - Dáblova bible, vznikl přímo pro účely výstavy, během níž byl i promítán. Režisérkou a scénáristkou 48 minutového díla je Naďa Kverková. Film se soustředí zejména na popis historie CG a míst, kterými během svého českého působení prošel. Odborný výklad k jednotlivým souvislostem podávají historik Dušan Foltýn, Kamil Boldan z oddělení rukopisů a starých tisků Národní knihovny, archeolog Jan Frolík a bratr Anselm z Benediktinského arcidiákonství sv. Vojtěcha a sv. Markéty v Břevnově. Film také svým hlasem doprovázejí dva vypravěči v podání Renaty Honzovičové-Volfové a Jiřího Zavřela. (Kverková, 2007) Několikrát byl vysílán Českou televizí, poprvé v lednu 2008 a naposledy v srpnu 2012. K vidění byl i na jejích webových stránkách, avšak z důvodů autorských práv bylo video po určité době odstraněno. Zůstal zde pouze popis pořadu a diskuze k němu. Stránka nicméně poskytuje službu upozornění pomocí elektronické pošty v případě, že by se dokument do vysílání ČT vrátil. Na základě diskuze pod popisem pořadu a komentářů z Česko-Slovenské filmové databáze, lze říci, že dokument veřejnost přijala dobře. Podle diskutujících je pořad informativní a srozumitelný, ale také nezáživně pojatý a příliš zaměřený na místa působení CG na úkor informací o rukopise samém.

Horšího hodnocení u diváků dosáhl druhý dokument z produkce České televize. Režie filmu "Děblova bible" se ujal Jiří Šindar, který se také spolu s Karlem Moudrým podílel na scénáři. Na rozdíl od filmu Nadi Kverkové má tento pouze dvacet šest minut a jeho součástí jsou i hrané sekvence vykreslující legendu o stvoření CG. Děbla zde netradičně ztvárnila Klára Apolenářová, odsouzeného mnicha pak Vratislav Běčák a opata kláštera Ladislav Lakomý. Pověst je v dokumentu místy přerušovaná výstupy znalců k otázkám výroby rukopisu (restaurátor Národní knihovny ČR Jerzy Stankiewicz), místu jeho vzniku (Jan Frolík), historii (bratr Anselm) či obsahové skladbě a její interpretaci (literární historik Jan Kolár). V závěru Petr Pithart a tehdejší starosta města Chrást Tomáš Vagenknecht zmiňují, co předcházelo vypůjčce kodexu do Prahy. Krátce je představena i samotná výstava a též stálá expozice v chrásteckém muzeu. Dokument byl natočen a poprvé vysílán v České televizi v roce 2007. Poslední repríza se uskutečnila v lednu 2014, nicméně dokument je stále dostupný na webových stránkách České televize. Dokumentu jsou diváky vyčítány zejména určité nepřesnosti a nižší informativnost, která je způsobená nejen kratší stopáží, ale také začleněním ne zcela povedených hraných sekvencí.

Třetím dokumentárním filmem je osmnácti minutový amatérský počín Josefa Hradeckého "Děblova bible - Codex giga" z roku 2008. Film sleduje průběh prací na maketě CG a byl promítán především na různých soutěžích, festivalech či přednáškách a není běžně dostupný.

V České republice bylo možné v rámci televizního vysílání zhlédnout též britský dokumentární film z produkce National Geographic, natočený roku 2008. Tři čtvrtě hodiny dlouhý film se zaměřuje především na paleografický výzkum CG, kdy se na základě novodobých technik snaží potvrdit či vyvrátit názor, že CG je skutečně dílem jediného autora. Výzkum provádí odborník na rukopisy Michael Gullick s asistencí Anny Wolodarski ze Švédské národní knihovny. Odborné komentáře k výzdobě a zejména pak k obrázku Děbla,

podávají uznávaný znalec Bible a středověkých textů Christopher de Hamel a autor řady knih o náboženství Peter Stanford. Vědecký výzkum a názory expertů také doprovázejí hrané pasáže zobrazující úseky z historie CG.

4.2.2 Hraný film

CG se neobjevil pouze v dokumentárním filmu. Jeho příběh a nádech tajemna z něj učinili i zajímavý námět pro umělecké ztvárnění. Nedlouho po výstavě CG v Praze, vznikl například třídílný televizní film "Děblova lest" režiséra Jiřího Stracha a scenáristy Arnošta Vašíčka. Příběh, odehrávající se v současnosti, sleduje pátrání týmu vyšetřovatelů po pachateli série satanistických rituálních vražd. Ty jsou vykonávány podle matematického klíče uloženého na jedné z dávno ztracených stran CG. Rituál, v jehož důsledku by Satan ovládl celý svět, započal již ve 14. století, a to přímo za zdmi benediktinského kláštera v Podlažicích. Tajně vzniklé "Bratrstvo tmy" pro své účely potřebovalo vykonat 36 rituálních vražd. Než se jim to však podařilo, byli zastaveni jedním z benediktinských mnichů s pomocí svatých relikvií. Stránka s rituálem byla z CG záhy vyříznuta, a protože jí nebylo možné zničit, byla uložena do hrobu jedné z obětí. Zde byla o staletí později objevena při archeologickém výzkumu a její nálezce, považující sám sebe za znovuzrozeného člena "Bratrstva tmy", se rozhodl v temném díle pokračovat. Vyšetřovatelé tak postupně odkrývají záhadu okolo tajemného rukopisu a jeho historie a snaží se zabránit v pokračování ďábelského rituálu. (Strach, 2009)

Jednotlivé díly s názvy "Noc Hadů", "Vražedný kód" a "Nebeská brána", každý se stopáží okolo 60 minut, byly vysílány Českou televizí v letech 2009, 2011 a 2013. Všechny je také možné zhlédnout v archivu České televize.

Film byl diváky velmi dobře přijat, a to nejen kvůli dobrému detektivnímu příběhu, ale i díky skvělému hereckému obsazení. V hlavních rolích vyšetřovatelů tak můžeme vidět Jiřího Dvořáka, Ivana Trojana či Aňu Geislerovou.

Zajímavým zahraničním počinem je krátkometrážní 18-ti minutový film "Codex Gigas" estonské režisérky Gadi Lübek z roku 2012. Film zasazený do světa 50. let 20. století je natočen ve stylu "noir" a vypráví příběh čtyř navzájem propojených lidí, které kromě osobních vztahů spojuje i chamtivost. Postavy tak mezi sebou rozehrají nebezpečnou hru s cílem zmocnit se váčku s pro diváka neznámým obsahem. Do dramatu se zapojí i Ďábel, který prostřednictvím vhodně nastrčených fotografií lehce manipuluje všemi zúčastněnými až k osudnému konci.

CG je zde pouze symbolickým ztělesněním Ďábla a objevuje se jen v náznacích, například v animované podobě na začátku filmu, anebo ve formě nápisů v místech Ďáblových zásahů. Film je umístěný na youtube.com s anglickými titulky.

4.2.3 Hudba

S filmem úzce souvisí také hudba. Na hudebníky hojně využívaném komunitním serveru Myspace.com se nachází sedmnáct písní, dvě kapely a devět alb nesoucích název Codex Gigas. Platforma pro online distribuci hudby SoundCloud, která registruje na 40 000 uživatelů, zase vykazuje třicet šest písní a jedno album s tímto názvem. Ve všech případech se nicméně jedná o málo známé a spíše amatérské projekty, které se žánrově vymezují na gothickou, elektronickou a metalovou hudbu. Přesto zde je jeden výrazný zástupce, který jednu ze svých písní pojmenoval po slavném rukopisu a je světově proslulý. Je jím švédská metalová skupina Candlemass, která celosvětově prodala víc jak 15 milionů nosičů. Svou píseň "Codex Gigas" uveřejnila na albu Nightfall z roku 1987.

4.3 CG v beletrii

CG inspiroval i některé spisovatele. Prvním takovým byl Josef Jiří Kolár, a to již v roce 1853, kdy v časopise Lumír vyšel jeho fantaskní román "Pekla zplození". Knižního zpracování se dočkal až o 9 let později.

Příběh románu se odehrává v prostředí rudolfínské Prahy a zaměřuje se na osudy bratří Kurcínů, obyvatel Faustova domu a dědiců značného bohatství po svém otci, významnému alchymistovi. Celého majetku se však zmocní komoří Lang, který za pomoci intrik nechá jednoho bratra zavraždit a druhého z tohoto zločinu obvinít. Oběma bratrům se však zázrakem podaří ze smrtelné pasti uniknout. První najde útočiště v klášteře Slovanském, kde je po nezdařeném útoku potají ošetřován opatem Matoušem Filomémem, druhý se ukryje v domě alchymisty Alessandra Scoty, kde je vzděláván v alchymistickém a okultním umění. Jáchym Lang se brzy dozví, že jeho plán selhal a snaží se oba bratry vypátrat a nadobro sprovodit ze světa. (Kolár, 2002)

Pekla zplozenci je román plný mystérií, okultních a alchymistických rituálů, kde jsou některé z nich v závěru knihy osvětleny jako iluze a podvody, jiné zase nechávají prostor pro fantazii čtenáře. CG v příběhu symbolicky zastává roli představitele dualistického pojetí světa, které protíná celé dílo. Opatu Filomémmu CG slouží jako zdroj víry a poznání, zatímco v jiné části knihy jej využívá Alessandro Scota při satanské mši.

Vedlejší roli hraje CG i v thrilleru "Rubín věčného Žida" (2007) autorky Jany Divišové. Příběh se odehrává v dnešní době a vypráví o německém studentovi Karlovy Univerzity Georgu Steinhauerovi. Ten se po vraždě svého otce, starožitníka z Mnichova, dostává do víru pátrání po dvou vzácných artefaktech původně patřících bájnému věčnému Židovi Ahasverovi. Jedním z nich je rubín ze svatováclavské koruny Karla IV. s kapkou jeho krve a tím druhým Akkonský pergamen z Ďáblový bible s údajným seznamem Ahasverových potomků. Hlavní hrdina se postupně dozvídá více o svém vlastním původu i o historii obou artefaktů. (Divišová, 2007)

Okultní a mystickou povahu CG přisuzuje spisovatel a záhadolog Arnošt Vašíček. V knize "Tajemství Ďáblový bible" (2007) píše o záhadných jevech, tajných okultních spolcích, či vyznavačích černé magie z doby a okolí jejího vzniku. Zmiňuje také legendu

o zazděném mnichovi a své konstrukce občas doplňuje i některými historickými fakty. V druhé části knihy také zmiňuje nejrůznější proroctví ukrytá ve středověkých rukopisech. Podle Vašíčkovy interpretace celostránkových ilustrací Nebeského Jeruzaléma a Ďábla se ve skutečnosti jedná o skryté proroctví útoku na Světové obchodní centrum v New Yorku 11. září. (Vašíček, 2007)

Nejznámější beletristický počín, jehož hlavním předmětem je CG, je historická trilogie německého autora Richarda Dübella, která byla až na její poslední díl přeložena do několika světových jazyků včetně švédštiny a češtiny. První část s prostým názvem "Ďáblova bible", byla českým čtenářům představena samotným autorem 1. října 2007 v pražském hotelu Savoy, a to k příležitosti konání výstavy CG. Dějová linka se odvíjí v době, kdy českým zemím vládl Rudolf II. a sleduje snahy několika zájmových skupin usilujících o tajemný rukopis s magickou mocí. Někteří se jej snaží využít ke svým cílům, jiní se ho zas pro dobro lidstva pokouší zničit. V cestě jim však stojí sedm kustodů z podlažického bratrstva, kteří jsou pro ochranu tajemství Ďáblovy bible schopni čehokoliv. Druhá kniha "Strážci Ďáblovy bible" (2008) se odehrává po smrti Rudolfa II., kdy nastalého zmatku v zemi využijí loupeživé žoldnéřské tlupy. Při jednom z jejich nájezdů se jim podaří z Rudolfových sbírek ukrást i Ďáblovu bibli. Nedlouho poté se začnou v zemi dít podivné jevy související se satanistickými rituály. Vyšetřit se je pokouší dvojice hrdinů z předešlého dílu, nicméně jejich úsilí ztěžují i neustálé rozbroje mezi katolíky a protestanty. Trilogii uzavírá kniha "*Die Erbin der Teufelsbibel*" (Dědička Ďáblovy bible) vydaná v roce 2010, která dosud nebyla přeložena do češtiny. Děj příběhu se posouvá do období konce třicetileté války, kdy české země trýzní zahraniční soldateska a časté čarodějnické procesy. Ďáblova bible se opět po čase stává předmětem zájmů různých skupin mezi nimi i švédské královny Kristiny. (Dübell, 2010)

4.4 CG na internetu

Richard Dübello se na svých webových stránkách zmiňuje, jak bylo v roce 2006, kdy psal první knihu své trilogie, těžké najít v rámci internetu nějaké relevantní informace o CG. Uvádí, že jediným internetovým zdrojem se mu tehdy stala anglická verze wikipedie, ale již o čtyři roky později při psaní závěrečného dílu byl přímo zahlcen internetovými odkazy ke CG. (Dübello, 2010) Dnes při zadání hesla "Codex Gigas" do internetového vyhledávače Google, získáme na 281 tisíc výsledků. Při využití specifitějšího Google Scholar, zaměřeného na vědecké práce, obdržíme 264 odkazů. CG má dokonce i několik profilů na sociální síti Facebook, kde ta největší z nich má skoro 7 500 fanoušků. Je tedy zřejmé, že se CG po své digitalizaci brzy stal součástí virtuálního prostředí. Prohlédnout si CG a moci si v něm na internetu "listovat" umožňují pouze některé webové stránky, a to se souhlasem Švédské národní knihovny, která CG digitalizovala.

Jedním z míst, kde je možné si digitální fotografie CG prohlédnout je samotný web Švédské národní knihovny. Uvnitř webu vznikla speciální stránka zaměřená přímo na CG. Práce na ní trvaly od konce roku 2005 až do roku 2007 a brzy po jejím uveřejnění se stala nejčastěji navštěvovanou stránkou knihovny. (Wolodarski, 2013) Stránka poskytuje velmi vyčerpávající a aktuální informace o rukopise, a to ve třech různých jazykových variantách. Kromě švédštiny je možné si zvolit zobrazení v anglickém a českém jazyce. Česká verze je nicméně oproti ostatním dvěma mnohem stručnější. Skeny pergamenových listů CG, které si lze v rámci webu prohlédnout, jsou pro snadnější vyhledávání řazeny do složek podle jednotlivých titulů. Nevýhodou je, že si nelze do vyhledávacího okénka zadat konkrétní folio. Uživatel tak musí vědět, ve které složce má hledat, anebo se ke správné stránce "prolistovat". Vybrané skeny je možné si také stáhnout, nedosahují však takové obrazové kvality jako na webových stránkách. Text je proto při přiblížení prakticky nečitelný.

Další místo, s možností prozkoumat CG, představuje digitální knihovna World Digital Library (WDL). Jedná se o projekt americké Kongresové knihovny a organizace UNESCO, který na základě spolupráce s knihovnami, muzei, archivy a vzdělávacími institucemi z celého světa zajišťuje volný přístup k primárním dokumentům. WDL poskytuje, na rozdíl od Švédské národní knihovny pouze stručný anglický popis rukopisu. Skeny zde nejsou členěny do složek, ale místo toho jimi lze buď přímo "listovat", anebo využít vyhledávání přímo podle čísla stránky. Umožněno je i stahování jednotlivých stran, nicméně opět s nízkým rozlišením.

V tomto ohledu vyniká internetová knihovna Internet Archive, která zdarma zpřístupňuje historické sbírky převedené do digitální podoby. Ta totiž nabízí možnost stáhnout si celý rukopis ve formátu PDF, kde i při velikém přiblížení, je text velmi dobře čitelný. Prezentace na webu je také na dobré úrovni. "Listování" funguje, stejně jako u WDL na principu přejíždění kurzoru po speciální liště. Uživatel si poté může zvolit, zda chce zobrazit jednostrany, dvoustrany či náhled. Informace o rukopise jsou nicméně velmi strohé s doplňujícím odkazem na anglickou verzi Wikipedie.

Posledním představitelem, kterého je třeba vzpomenout, i proto, že se jedná o českého zástupce, je digitální knihovna Manuscriptorium. Stejně jako u předešlých digitálních knihoven je jejím cílem zdarma zpřístupnit historické dokumenty nebo informace o jejich uložení široké veřejnosti. Manuscriptorium nabízí přehled obsahu s krátkou charakteristikou, odkud je možné se pomocí odkazů přímo přesunout na začátek nebo konec dané obsahové jednotky. Dále umožňuje zadání konkrétního folia do vyhledávacího okna anebo klasické "listování". V rámci nástrojů na levé straně obrazovky si uživatel může jednotlivé snímky ukládat a poté si "listovat" pouze v jím vytvořeném výběru. Ten si lze také trvale uložit na stránkách Manuscriptoria, nicméně je nutné se předem přihlásit. Chybí ovšem odkaz ke stažení obrázku. Snímky jsou navíc znehodnoceny vodotiskem v podobě písmen MMSB,

které představují název programu pro zpřístupnění vzácných tisků *"Memoriae Mundi Series Bohemica"*.

Zajímavý, avšak nepříliš vhodný způsob akvizice digitalizovaného CG umožňuje také internetový obchod Amazon, který ho nabízí ke stažení do elektronické čtečky za 7,25 \$.

Podle hodnocení zákazníků jsou však některé texty nečitelné.

Závěr

Bakalářská práce ve své první části představila rukopis CG z několika hledisek. První historická část se zabývala otázkami vzniku rukopisu a také jeho následnými osudy na českém i švédském území. V další kapitole měl čtenář možnost seznámit se s fyzickými parametry CG, konkrétně pak s jeho vazbou, skladbou, pergamenem, písmem a řádkováním. Popsány byly také grafické prvky rukopisu jako jsou iniciály či ilustrace. V neposlední řadě byla představena i jednotlivá díla, která CG obsahuje.

Druhá část práce se zaměřila na přístup odborné i laické veřejnosti ke CG. Kromě všeobecného shrnutí na poli výzkumů rukopisu od 17. až do 21. století, byl také vylíčen proces digitalizace z roku 2007. Oblast vnímání CG laickou veřejností byla znázorněna prostřednictvím uskutečněných výstav a několika příkladů uměleckého ztvárnění ve filmu, hudbě a beletrii. Poskytnut byl i pohled na možnosti přístupu k digitalizovaným snímkům CG.

CG od svého vzniku na počátku 13. století přečkal mnohá nebezpečství, která mohla vyústit v jeho trvalé poškození, ztrátu nebo úplné zničení. Přesto se tato unikátní literární památka dochovala dodnes a díky její digitalizaci přečká i do budoucna. Její zveřejnění v rámci internetu navíc způsobilo zvýšení zájmu o tento rukopis, což dokládá nejen vysoké množství přístupů na stránkách Švédské národní knihovny, ale i značné množství odkazů v rámci internetu. Není s podivem, že se CG stal také zdrojem inspirace při tvorbě řady uměleckých děl. Zajímavé je, že v daném ohledu vyniká zejména česká filmová a literární produkce, zatímco švédská umělecká tvorba CG nikterak nereflektuje. Překvapující je i to, že motiv CG byl v českém románu poprvé použit již v roce 1853. Neméně zajímavé je také využití označení "Codex Gigas" v názvech různých hudebních uskupení nebo písní. Jedná se však zejména o amatérskou tvorbu s pochmurnou ambientní melodií a bez textového doprovodu.

Na poli vědy je velmi důležité co nejkvalitnější zpřístupnění digitalizované verze CG v prostředí internetu. Tuto službu poskytují stránky Švédské národní knihovny a dále tři digitální knihovny, z toho dvě americké: "World Digital Library", "Internet Archive", a jedna česká: "Manuscriptorium". Všechny čtyři weby umožňují prohlížení fotografií ve vysokém rozlišení pořízených při digitalizaci v roce 2007. Přidanou hodnotou na stránkách Švédské národní knihovny je velmi obsáhlý soubor doprovodných informací. Nicméně pro práci s digitalizovaným rukopisem se jako nejlepší jeví digitální knihovna Internet Archive, která dokonce umožňuje stažení celého CG ve formátu PDF, a to ve velmi dobré obrazové kvalitě.

CG i po staletích nabízí mnoho příležitostí pro vědecké bádání. Především textologický výzkum některých, v něm obsažených a dosud přehlížených děl, by mohl přinést nové a zajímavé poznatky. Lze také předpokládat, že kvůli své přístupnosti a nevyčerpatelnému potenciálu pro kreativní ztvárnění, se CG v budoucnu stane opět zdrojem inspirace některého z umělců.

Seznam informačních zdrojů

BÁRTL, S. a J. KOSTELECKÝ. *Ďáblova bible: tajemství největší knihy světa*. Vyd. 1. Praha: Paseka, 1993, 87 s. ISBN 80-851-9264-0.

BJÖRK, Lars. *Ústní sdělení*. (2013-10-29)

BOLDAN, K., M. DRAGON, D. FOLTÝN, J. MAREK a Z. UHLÍŘ. *Codex gigas - Ďáblova bible: tajemství největší knihy světa: publikace vydaná u příležitosti konání stejnojmenné výstavy v Galerii Klementinum*. 1. vyd. Praha: Národní knihovna České republiky, 2007, 121 s. ISBN 978-807-0505-335.

ČERNÝ, P. Několik poznámek k ikonografickým aspektům iluminované výzdoby v rukopisu Codex Gigas. In: CÍSAŘ, K. *Nefotě mě před knihovnou: kniha pro Jana Rouse*. 1. vydání. Praha: Vysoká škola uměleckoprůmyslová, 2009, s. 29-47. ISBN 978-80-86863-36-8.

Codex Gigas [film]. Režie Gadi LÜBEK. 2012.

Codex Gigas – Ďáblova bible [dokumentární film]. Režie Nad'a KVERKOVÁ. 2007.

Codex Gigas: Devil's bible. *The Internet Archive* [online]. San Francisco, 2001 [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: <https://archive.org/details/CodexGigasDevils.Bible>.

Codex Gigas: Sada investičních medailí z drahých kovů. *Zlaté-mince.cz: Encyklopedie českých mincí* [online]. 2009 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: http://www.zlate-mince.cz/tisk_codex_gigas.htm.

Codex mixtus. *Manuscriptorium: Building Virtual Research Environment for the Sphere of Historical Resource* [online]. Praha: Národní digitální knihovna, 2006 [cit. 2014-01-17].

Dostupné z:

http://www.manuscriptorium.com/apps/main/index.php?request=show_record_num¶m=0&client=&ats=1389992176&mode=&testMode=&sf_queryLine=codex+gigas&qs_field=0.

ČSÚZ - Maketa Codexu Gigas bude trvale vystavena v Národní knihovně. *Český dialog* [online]. 2008 [cit. 2014-11-26]. Dostupné z: <http://www.cesky-dialog.net/clanek/3413-csuz-maketa-codexu-gigas-bude-trvale-vystavena-v-narodni-knihovne/>.

Ďáblova bible [dokumentární film]. Režie Jiří ŠINDAR. 2007. Dostupný z:

<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10123289281-dablova-bible/307295350260004/>.

Ďáblova bible se po 360 letech vrátí do Česka. *IDNES.cz* [online]. 2005 [cit. 2014-11-23].

Dostupné z:

http://kultura.idnes.cz/show_aktual.aspx?r=show_aktual&c=A051005_155343_show_aktual_kot.

Ďáblova bible přijela s policejním doprovodem. *IDNES.cz* [online]. 2007 [cit. 2014-12-19].

Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/dablova-bible-prijela-s-policejnim-doprovodem-fol-domaci.aspx?c=A070916_220738_praha_mia.

Ďáblova lest [film]. Režie Jiří STRACH. 2009. Dostupný z:
<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10109020605-dablova-lest/207512120390001-noc-hadu/>.

Devil's Bible. *World Digital Library* [online]. Washington: Library of Congress, 2009 [cit. 2014-01-17]. Dostupné z:
<http://www.wdl.org/en/item/3042/zoom/#volume%2F1%2Fpage%2F577=&group=1&page=1&zoom=0.5335¢erX=0.5000¢erY=0.7814>.

DIVIŠOVÁ, Jana. *Rubín věčného Žida*. Vyd. 1. Praha: Bohemia Books, 2007, 543 s. ISBN 978-80-87120-07-1.

Die Teufelsbibel-Trilogie. DÜBELL, Richard. *Richard Dübell* [online]. Landshut, 2010 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.duebell.de/5.html>

FLEMMING, G. Ett djävulskt uppdrag. *Bakom Bilden* [online]. 2007 [cit. 2014-01-18]. Dostupné z: http://www.kb.se/Dokument/Press/f_2007_1_s30-32.pdf.

FLAJŠHANS, V. *Knihy české v knihovnách švédských a ruských: výtěžkem z cesty, kterou 1896-1897 s podporou České akademie a Svatoboru podnikl*. Praha: Česká akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění, 1897.

FRANZÉN, Fredrik. Digitizing the Devil's Bible. *The Light Shaping Company* [online]. 2011 [cit. 2014-11-23]. Dostupné z: <http://www.profoto.com/blog/videos/digitizing-the-devils-bible/>.

FRIEDL, A. *Kodex Gigas: český iluminovaný rukopis románský v královské knihovně ve Stockholmu*. Praha: Emporium, 1929.

GULLICK, M. The Codex Gigas: A revised version of the George Svensson lecture delivered at the National Library of Sweden, Stockholm, November 2006. *Biblis*. 2007, no. 38, s. 7-19. Dostupné z: <http://www.kb.se/Dokument/Press/Sidor%20fr%C3%A5n%20Biblis38.pdf>.

GULLICK, M., I. HLAVÁČEK, J.SVANBERG a A. WOŁODARSKI. Codex Gigas. *Kungliga biblioteket* [online]. Stockholm: Kungliga biblioteket, 10. 8. 2007 [cit. 2014-01-16]. Dostupné z: <http://www.kb.se/codex-gigas/Svensk-Codex-Gigas/>.

HORÁČKOVÁ, Alice. K Ďáblově bibli se jde přechodovou komorou. *IDNES: Kultura* [online]. 2007 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: http://kultura.idnes.cz/k-dablove-bibli-se-jde-prechodovou-komrou-fiw-/literatura.aspx?c=A070919_192312_literatura_ob.

KNOT, Jaroslav. Ještě jednou k nárokům na Ďáblovu bibli. *Severské listy* [online]. 2007 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.severskelisty.cz/kultura/kult0395.php>.

KOLÁR, Jaroslav. Kodex gigas a otázka jeho sémiotické interpretace. *Český časopis historický*. 1992, roč. 89, č. 5-6, s. 662-676.

KOLÁR, Josef. *Z pekla zplozenci*. Praha: Herrmann, 2002.

KUČEROVÁ, Ludmila. Maketa Codexu Gigas vznikla v Olomouci. *Místní kultura: Magazín pro kulturní život v místech a regionech* [online]. 2007 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.mistnikultura.cz/maketa-codexu-gigas-vznikla-v-olomouci>.

MEIJER, Bernhard. *Nordisk Familjebok: Konversationslexikon och realencyklopedi*. Stockholm: Nordisk familjeboks tryckeri, 1905. Dostupné z: <http://runeberg.org/nfbc/0166.html>.

NORDENFALK, C. Heaven and Hell in a Bohemian Bible of the Early Thirteen Century. In: AVRIL, François. *The Year 1200: A Symposium*. New York: Metropolitan Museum of Art, 1975, s. 283-300.

PEČÍRKA, J. Zpráva o rukopisech českých v královské bibliotéce ve Stockholmě se nacházejících. *Časopis českého Museum*. 1851, roč. 25, č. 1, s. 98-108. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/30079360>.

PLAČEK, Josef. Příspěvky k otázce Nekrologu podlažického. *Listy filologické*. 1907, roč. 34, s. 101-115.

PŘECECHTĚL, R. M. *Rozbor československé literatury a životopisy československých výtečníkův*. 2. opr. a rozš. vyd. V Pešti: [Rupert M. Přecechtěl], 1870, s. 184-192. Dostupné také z: <http://kramerius.nkp.cz/kramerius/handle/ABA001/19974970>.

STANOVSKÝ, Michael. Výstava Codex Gigas - Ďáblova bible. *Severské listy* [online]. 2007 [cit. 2014-11-25]. Dostupné z: <http://www.severskelisty.cz/kultura/kult0383.php>.

The Truth Behind, epizoda 7, Devil's Bible, National Geographic. 13. května 2007. Dostupné z: <http://channel.nationalgeographic.com/channel/episodes/devils-bible/video/>.

TŮMOVÁ, Štěpánka. Prolistujte si kopii Ďáblovky bible, největší ručně psané knihy světa. *IDNES* [online]. [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: http://hradec.idnes.cz/dablova-bible-v-muzeu-police-nad-metuji-dyq-/hradec-zpravy.aspx?c=A130506_1925230_hradec-zpravy_kvi

ÚSEK KOMUNKACE NK ČR. Ďáblova bible se vrátila do Prahy. *Národní knihovna České republiky* [online]. 2007 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/soubory/ostatni/tz-codex-gigas-cz.pdf/view>.

ÚSEK KOMUNKACE NK ČR. Fotogalerie z tiskové konference. *Národní knihovna České republiky* [online]. 2007 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: http://wwwold.nkp.cz/tisk/cg_tk/stranky/12.htm.

ÚSEK KOMUNKACE NK ČR. Národní knihovna ČR získala ocenění v soutěži Gloria musaealis 2007. *Národní knihovna České republiky* [online]. 2008 [cit. 2014-12-18]. Dostupné z: <http://www.nkp.cz/o-knihovne/zakladni-informace/kontakty/pro-novinare/archiv/tisk>.

VAŠÍČEK, Arnošt. *Tajemství Ďáblovky bible: nastaly poslední dny lidstva? : proroctví ukryté v nejpodivnější knize světa*. Vyd. 1. Ostrava: Mystery film, 2007, 126 s. ISBN 978-80-239-9829-0.

Welcome to KB! [online]. Stockholm: The National Library of Sweden, 2011 [cit. 2014-12-19]. Dostupné z: http://www.kb.se/Docs/about/folder_eng_lowres.pdf

WOELK, M. Exhibitions at a Glance. *Museum Schnütgen* [online]. Köln: TBO Interactive, © 2014 [cit. 2014-11-24]. Dostupné z: <http://www.museum-schnuetgen.de/default.aspx?s=1598>.

WOJCIECHOWSKA, M. O największym kodeksie czeskim. *Studie o rukopisech*. 1964, roč. 3, s. 1-45.

WOŁODARSKI, Anna. *Ústní sdělení*. (2013-10-29)

Obrazová příloha

Obrázek 1 - Vazba

Zdroj: Devil's Bible. *World Digital Library*, 2009

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 2 - Modrá iniciála "O" s červeným květinovým motivem (fol. 201v)

Zdroj: Gullick et al., 2007

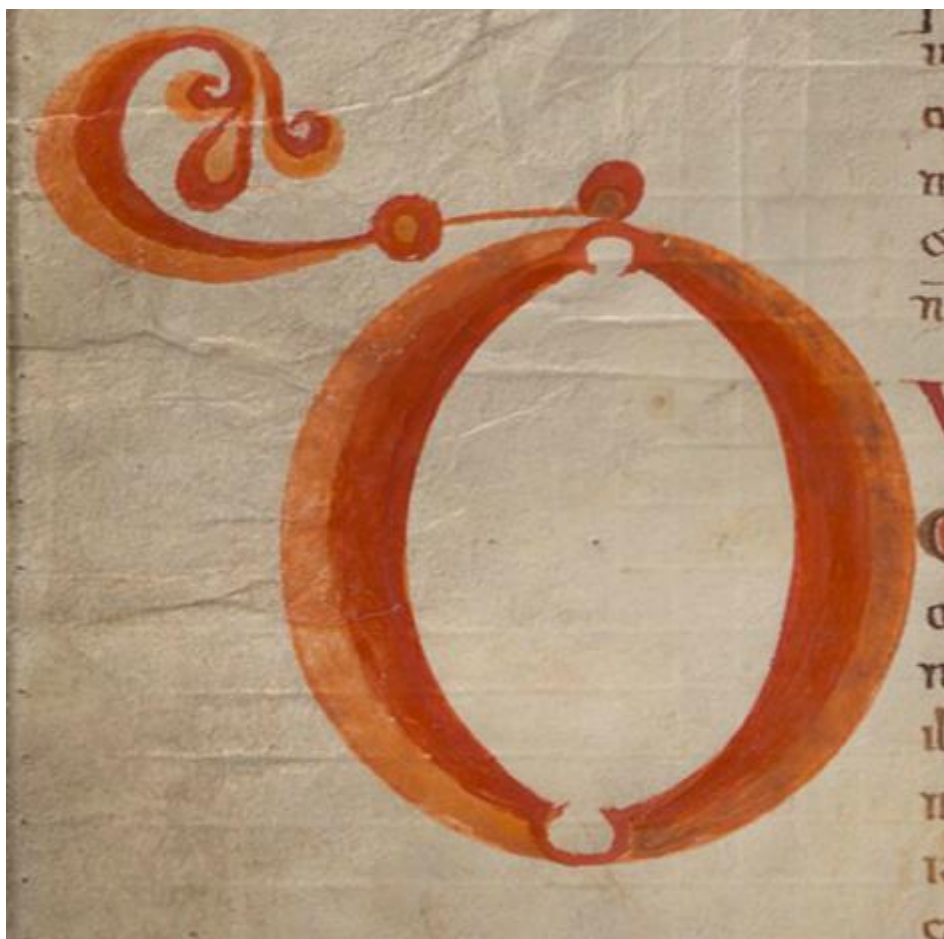
Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 3 - Červená iniciála "O" s oranžovým zvýrazněním (fol. 23v)

Zdroj: Gullick et al., 2007

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 4 - Celostránková zlacená iníciała "L" (fol. 254r)

Zdroj: Gullick et al., 2007

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 5 - Josephus Flavius (fol. 118r)

Zdroj: Gullick et al., 2007

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 6 - Glóby (fol. 118v)

Zdroj: Gullick et al., 2007

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 7 - Nebeský Jeruzalém (fol. 289v)

Zdroj: Gullick et al., 2007

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 8 - Ďábel (fol. 290r)

Zdroj: Gullick et al., 2007

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 9 - Fotostudio

Zdroj: Franzén, 2011

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 10 - Speciální vozík

Zdroj: Franzén, 2011

Foto: Per B. Adolphson

Obrázek 11 - Stereoskopická fotografie

Zdroj: Gullick et al., 2007

Obrázek 12 - Převoz Codexu Gigas do Klementina

Zdroj: iDNES, 2007

Foto: Kateřina Nováková, ČTK

Obrázek 13 - Výstavní místnost s vitrínou

Zdroj: Fotogalerie z tiskové konference, *Národní knihovna České republiky*, 2007

Foto: Eva Hodíková

Obrázek 14 - Zlatá investiční medaile

Zdroj: Codex Gigas: Sada investičních medailí z drahých kovů. *Zlaté-mince.cz: Encyklopedie českých mincí*, 2009

Foto: Artjom Jefimov

Obrázek 15 - Fotografie z výstavy "Treasures" (2013)

Foto: Jakub Hobža

15. 1 Místnost "Treasures"

15. 2 Vitrína s CG

15. 3 Hudební vitrína

15. 4 Vitrína s Astrid Lindgren

